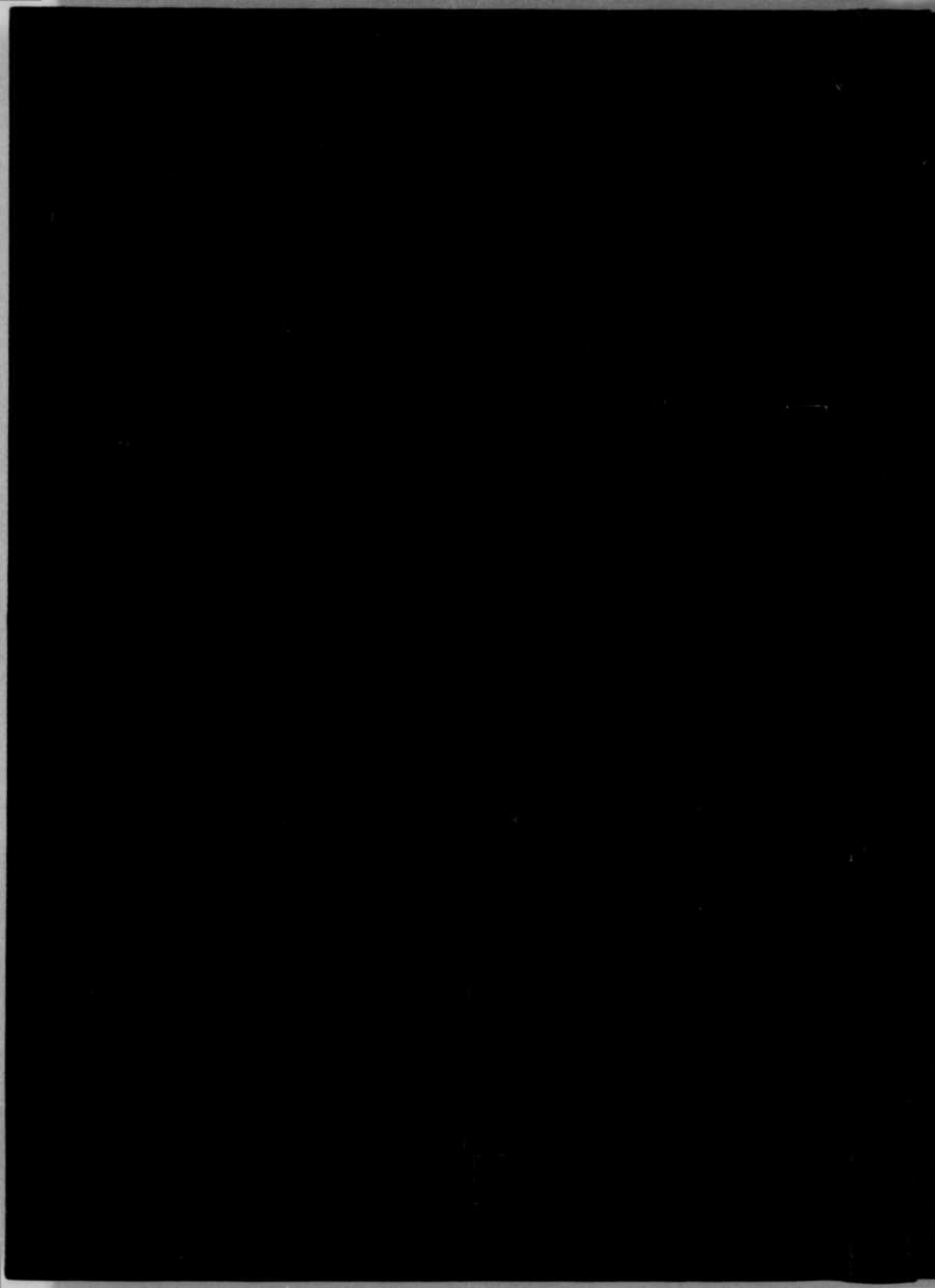

672

F

84

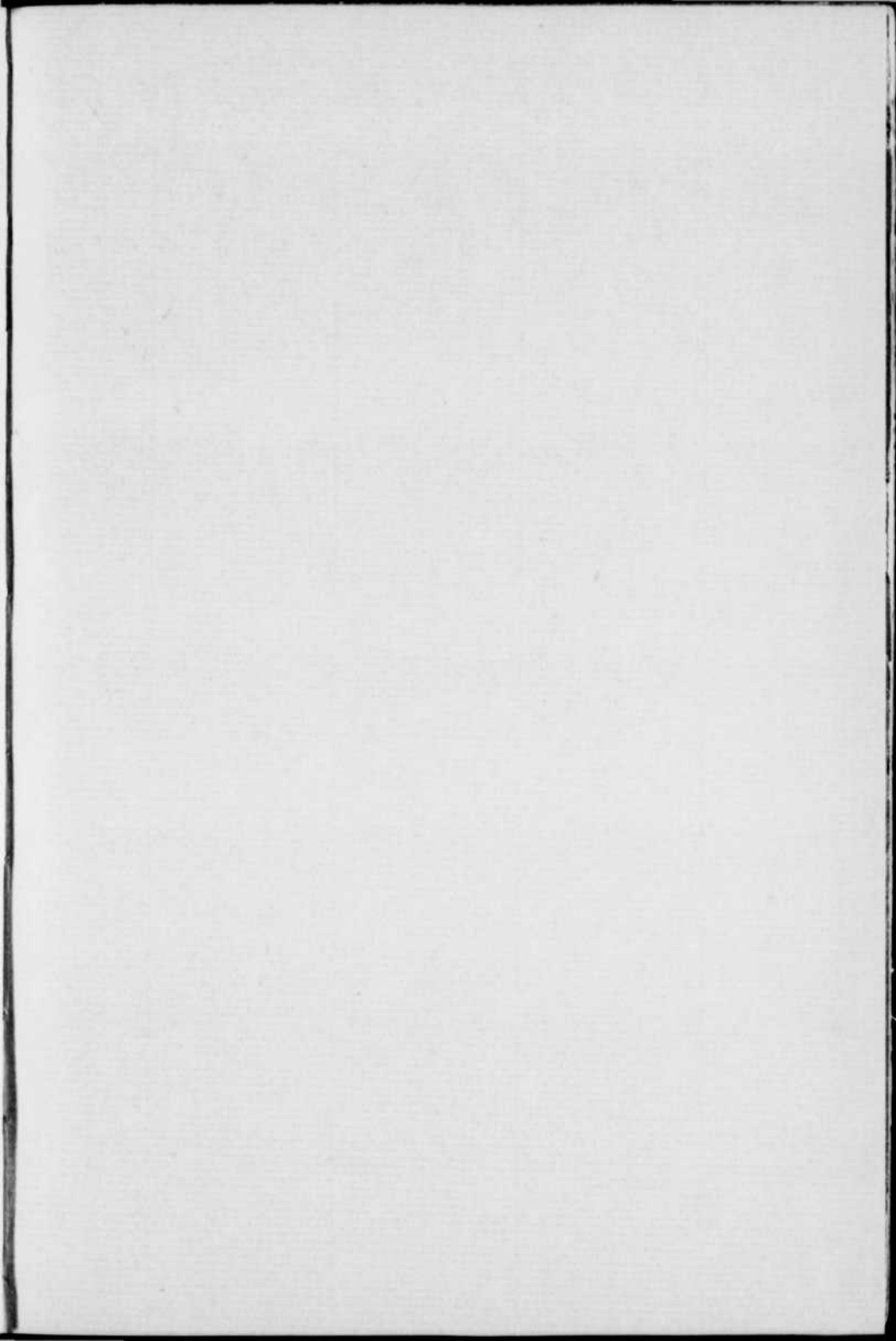

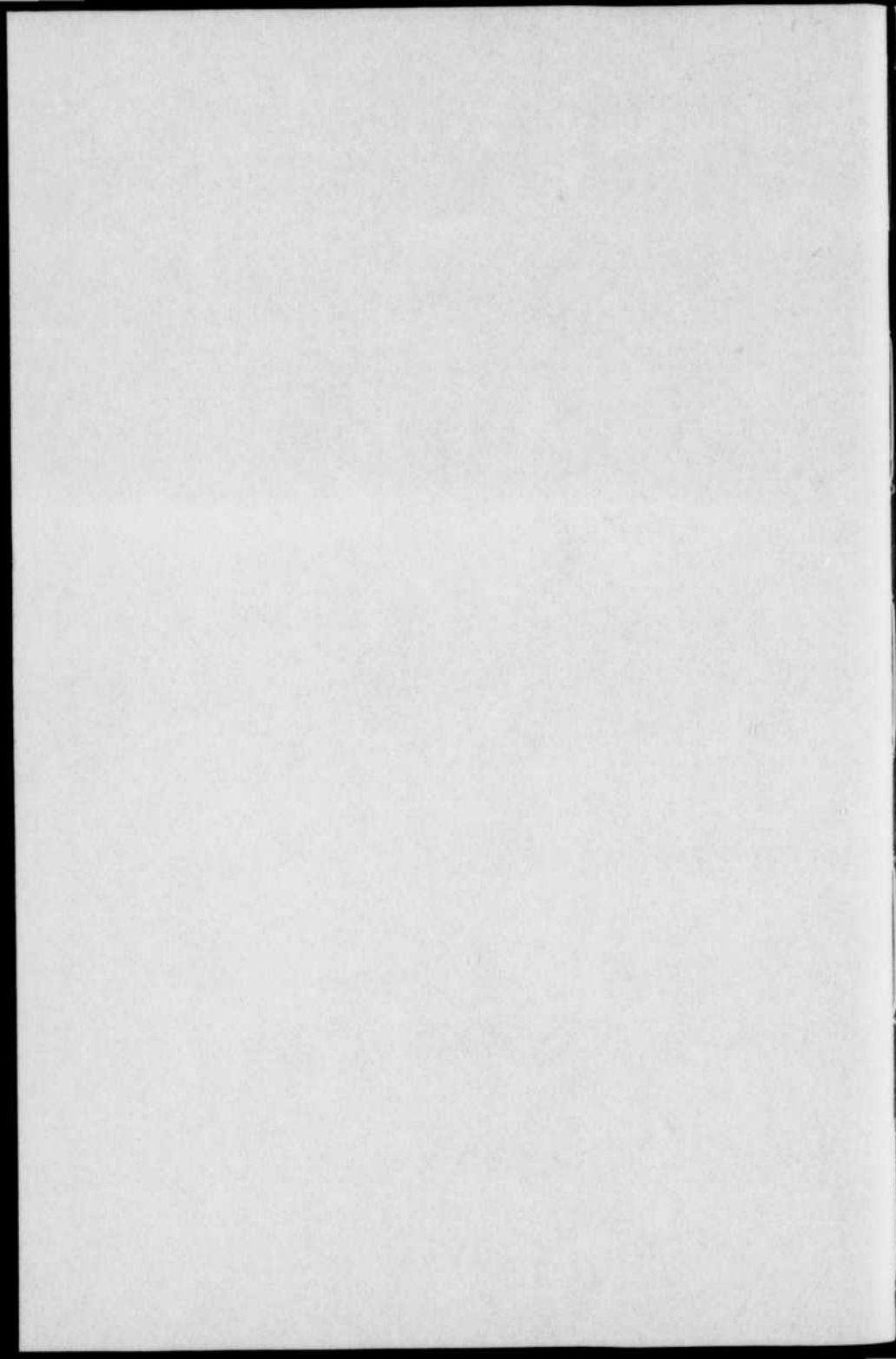
672

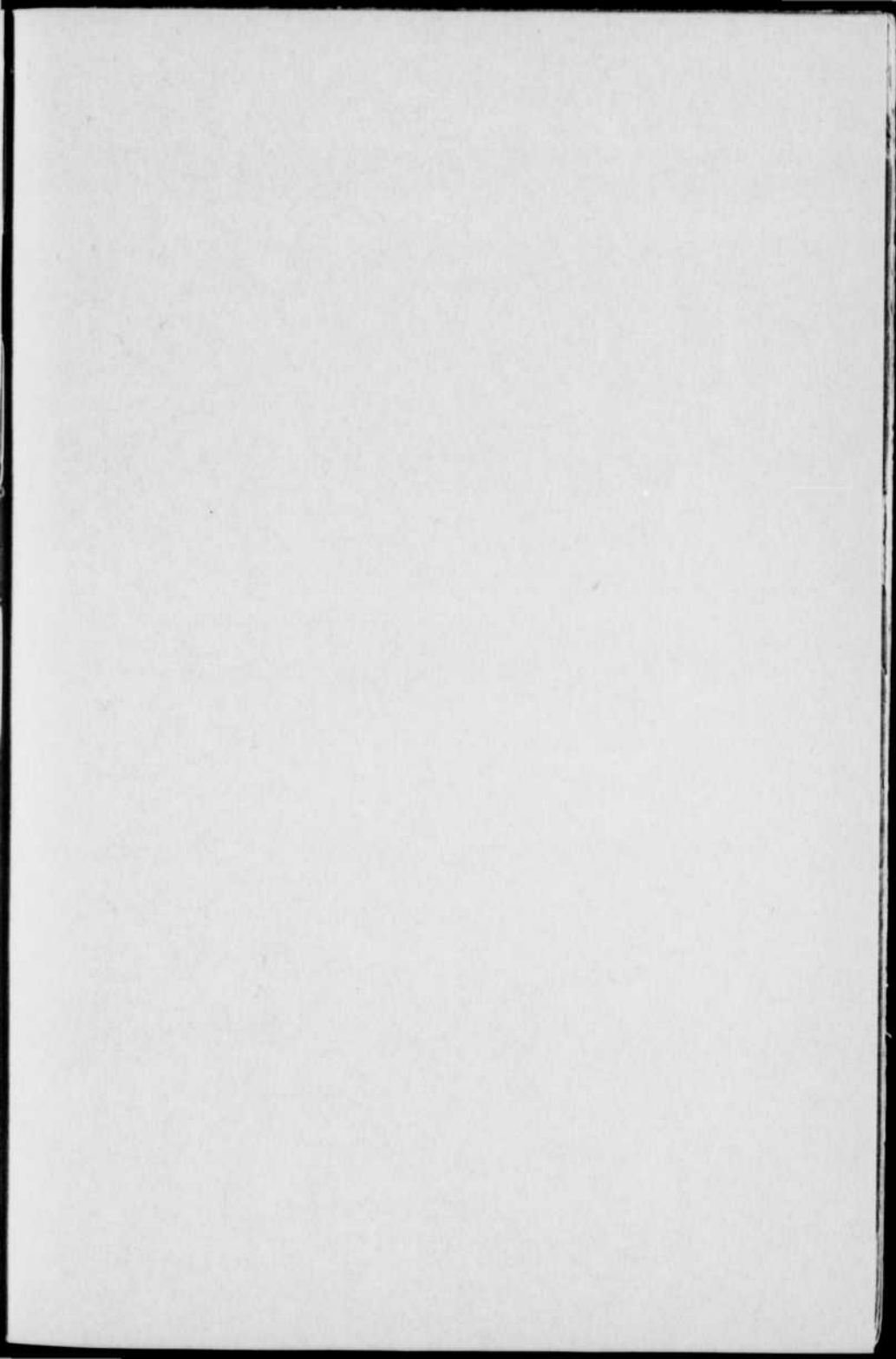
F

84

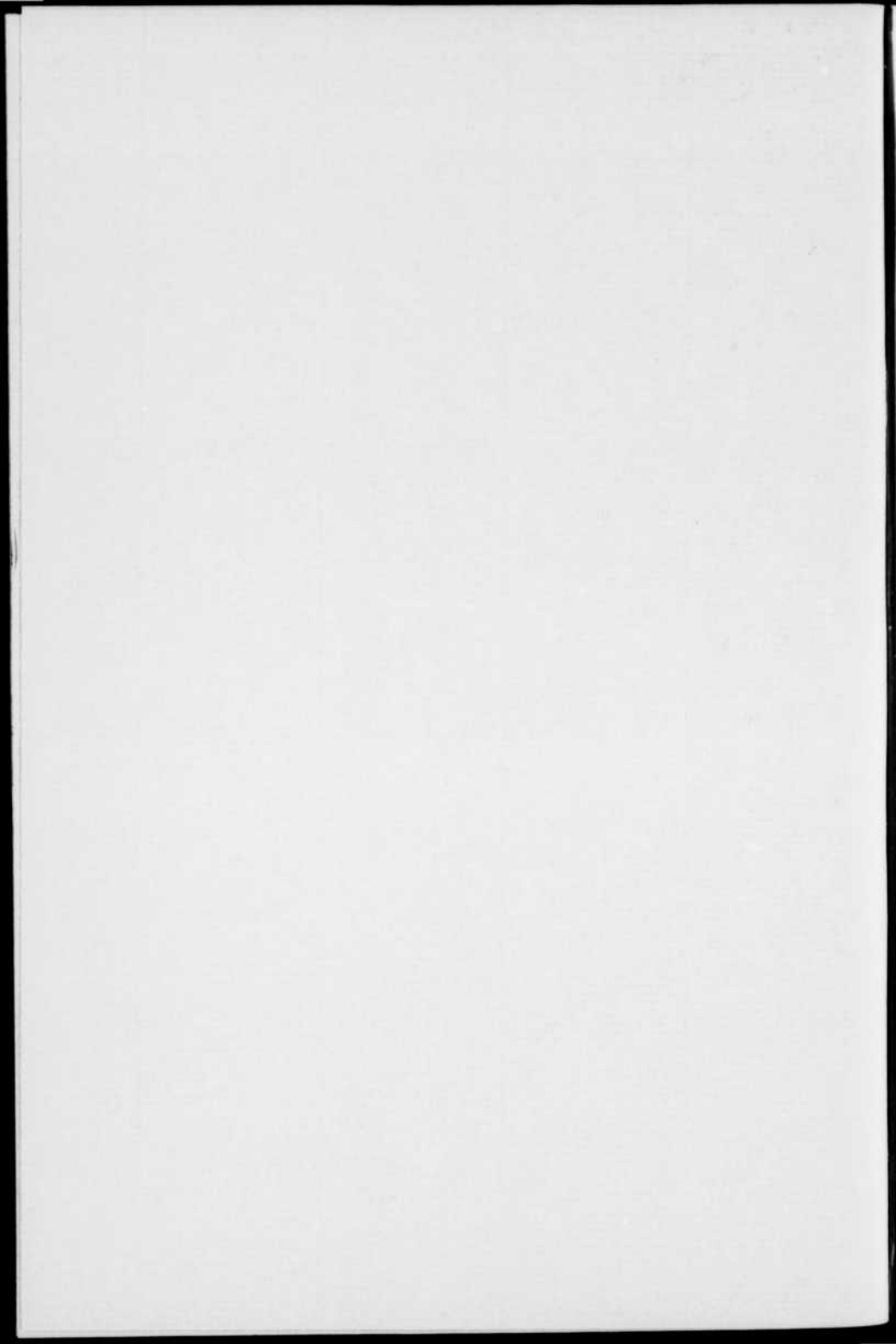
672 F84

WOORD EN WOORDVORM.

Stel- en Taaloefeningen voor het Herhalingsonderwijs

DOOR

146

J. H. GAARENSTROOM,

Hoofd eener school te Amsterdam.

f 0.30.

AMSTERDAM. — 1901. — W. VERSLUYS.

7504

WOORD EN WOORDVORM.

Stel- en Taaloefeningen voor het Herhalingsonderwijs

DOOR

J. H. GAARENSTROOM,

Hoofd eener school te Amsterdam.

AMSTERDAM. — 1901. — W. VERSLUYS.

STOOMDRUK EDUARD IJDO. — LEIDEN.

*Pedagogische bibliotheek
van het N. O. G.*

VOORBERICHT.

Van een geregeld systematisch onderwijs in Nederlandsche taal zal op de Herhalingschool geen sprake kunnen zijn. De beschikbare tijd is daartoe te kort en daarenboven vragen allerlei andere, vooral practische, onderwerpen de aandacht van leerling en onderwijzer. Toch zou het jammer zijn, indien ook niet hetgeen de leerling op de lagere school van grammatica geleerd heeft, onderhouden werd, immers het schrijven zonder grove taalfouten is van hooge beteekenis in het leven van zeer velen. Het is daarom wenschelijk, dat van tijd tot tijd eene oefening behandeld wordt, waarin de leerling de vroeger verkregen kennis van de buigingsvormen van naam- en werkwoorden moet toepassen. Zulke oefeningen behooren echter het droge van de gewone taaloefeningen zooveel mogelijk te vermijden, zij moeten den leerling ongezocht voor allerlei vragen op het gebied van spelling en verbuiging stellen, hem tot nadenken aansporen en daardoor de reeds verworven kennis bevestigen. Aan die eischen heb ik trachten te voldoen in de taaloefeningen in dit boekje.

Het stelonderwijs kan zich op de Herhalingschool,

meer dan op de dagschool mogelijk is, aansluiten aan het zaakonderwijs. Men bereikt daarmee een tweeledig doel: het geleerde wordt beter bevestigd en de schriftelijke uitdrukking der gedachte wordt gaandeweg gemakkelijker. Toch zal het, vooral bij belangrijke en eenigszins uitgebreide onderwerpen, dikwijls wenschelijk zijn, dat men den leerling een schema van het mondeling behandelde voor oogen brengt alvorens hem vrij te laten in het schriftelijk weergeven. Eenige schema's van onderwerpen, die bij het Herhalingsonderwijs zeker aan de orde komen, zijn in dit boekje gegeven; ik vertrouw, dat vooral die, welke zich op hygiënisch gebied bewegen, de moeite van het bestudeeren waard zullen zijn. De aantekeningen, die ik daarover verzameld heb, zijn ontleend aan de werken van autoriteiten als Dr. H. SCHLESINGER, Dr. S. CORONEL Sr., Dr. C. H. A. WESTHOFF en anderen. De bedoeling is niet, dat de leerlingen alle punten behandelen, die in de schets voorkomen; men zij tevreden, als zij in goeden vorm en in behoorlijke volgorde weergeven, wat zij er van onthouden hebben.

Nog eene derde soort van oefeningen heb ik opgenomen; zij betreffen het paraphraseeren. Bij de behandeling van verzen is het eene zeer natuurlijke oefening, dat men den inhoud van het vers van couplet tot couplet in eenvoudige, dagelijksche taal late weergeven. De leerling heeft zich daarbij telkens de vraag te stellen, hoe wordt hetgeen hier in dichterlijke verheffing gezegd is, in het dagelijksch leven uitgedrukt? Op die wijze leert hij den inhoud van het vers begrijpen, de dichterlijke taal waardeeren, en heeft tegelijk eene zeer nuttige steloefening, vooral wanneer hij tevens zorgt voor het onderling verband der zinnen. Als een vers op die wijze mondeling behandeld is, heeft het groot nut het

ook schriftelijk te doen. Het geheel krijgt dan den vorm van een opstel, waarin de voornaamste gedachten, in het vers uitgedrukt, achtereenvolgens worden weergegeven. Ook hier zij men tevreden, wanneer het geheel goed is, al komt niet ieder deel tot zijn volle recht.

De inhoud van dit werkje zal waarschijnlijk wel voldoende zijn voor twee cursussen der Herhalings-school. Mocht het blijken, dat het goed ontvangen wordt, dan kan dit stukje later nog door een daarmee parallel loopend gevolgd worden.

En hiermede onderwerp ik mijn arbeid aan de welwillende beoordeeling mijner collega's en houd mij beleefd aanbevelen voor hunne gewaardeerde op- en aanmerkingen.

DE SCHRIJVER.

1. Breng de meervoudige zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud over.

In het park.

Het is nog vroeg. De hekken van het park staan wijd open en noodigen de wandelaars tot binnentreden. In de lanen (v) is het nog stil. De boschjes echter zijn een en al leven. De muschjes tjlpen en de meezen zingen en huppelen van tak tot tak. De bijtjes zijn reeds uitgevlogen en gonzen boven de bloemperken om het zoete honingsap te vergaderen en naar hunne korven (m) te brengen. Boven de weiden terzijde van het park stijgen de leeuweriken op en kweelen hun lied, terwijl zij zich in de lucht verheffen. De bloemen hebben hare kelkjes reeds lang geopend en buigen zich naar het zonnelicht, als wilden zij hare kleuren des te fraaier doen schitteren.

De klokken in de stad slaan zeven. Hier en daar bewegen zich reeds wandelaars in de lanen. Ginds op de bank zitten vaders te kijken naar de vroolijke spelen hunner kinderen. De kleinen lachen, dat zij schateren, huppelen hunne ballen (m) na en werpen die dan weder hunnen vaders toe. Daar snorren wielrijders voorbij. Zij zitten voorover gebogen en jagen, wat zij kunnen om in korten tijd het einde der laan te bereiken. In den vroegen morgen vinden zij het wielrijden aangener en gezonder dan gedurende de hitte van den dag. In de melkerij zitten de wandelaars aan een tafeltje uit te rusten; zij drinken glazen melk, luisteren naar het vogelgezag en turen naar de voorbijsnelende wielrijders.

2. Maak een opstel over het volgende onderwerp. Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

Ademhaling.

SAMENSTELLING DER DAMPKRINGSLUCHT. Ongeveer 0.20 volume zuurstof, 0.79 stikstof, 0.0004 koolzuur en de rest grootendeels waterdamp. De stikstof een verdunningsmiddel voor de zuurstof.

INADEMING. Volwassenen 16 maal per minuut, zuigelingen 26 maal. Volwassenen ruim 11000 liter per dag.

Verwijding van de borstkas, toestrooming door de luchtpijp, naar de longen. Het bloed neemt in de longen de zuurstof op en geeft het koolzuur, dat het op zijnen tocht verzameld heeft, af. Verbinding van koolstof en waterstof uit de voedingsmiddelen met zuurstof bron der lichaamswarmte.

LONGENGYMNASTIEK. Een volwassene kan ruim 3.7 L lucht tegelijk inademen, ademt echter gewoonlijk slechts $\frac{1}{3}$ L in. Goede krachtige werking der longen het beste middel tot behoud der gezondheid; ze moeten geoeffend worden evenals onze armen en beenen door het gebruik. Veel wandelen met verruimde borstkas, schouders achterwaarts, — beklimming van hoogten.

UITADEMING. Verontreiniging der lucht. Uitgeademde lucht: 0.16 zuurstof, 0.04 koolzuur, daarenboven vrij veel waterdamp en eene kleine hoeveelheid in ontbinding verkeerende stoffen. Kalkwaterproef voor het koolzuur. Door herhaaldelijk tegen een koud glas te ademen, krijgt men droppeltjes, die naar zich ontbindende stoffen rieken. De uitademing is een voornaam middel voor de zoo noodige stofwisseling.

3. Overbrengen in den tegenwoordigen tijd.

Een bedrieger ontmaskerd.

Eene dame, die haren man door den dood verloren had, ontving kort daarop een bezoek van iemand, die haar eene schuldvordering op den overledene ten bedrage van f1000 vertoonde. De weduwe, die de zaken van haren echtgenoot goed kende, had van het bestaan dezer schuld nooit iets vernomen en weigerde daaraan geloof te slaan. De schuldeischer beriep zich echter op de handteekening van den overledene onder de schuldbekentenis. Inderdaad moest de dame de goede gelijkenis van het handschrift erkennen; toch weigerde zij te betalen, omdat zij geloofde, dat het stuk valsch was. De eischer daagde haar toen voor de rechtbank en de weduwe werd tot betaling veroordeeld.

In haren nood wendde zij zich tot den koning en deze beloofde, als het mogelijk was, haar te helpen. De vorst onderzocht het schrift van de schuldbekentenis en vergeleek het met brieven van den overledene, maar hij kon geen verschil ontdekken. Ten laatste viel zijn oog op het watermerk van het papier. Toevallig kende de koning dit merk en ook wist hij, dat de fabriek, die dit gebruikte, eerst kort geleden opgericht was. Hij vergeleek nu den datum van de oprichting der fabriek met dien der schuldbekentenis en ontdekte het bedrog, want het stuk wees een tijdstip aan vóór de oprichting der fabriek.

De koning liet nu den schuldeischer op nieuw voor de rechtbank dagen. Natuurlijk werd hij nu veroordeeld en wel tot de zwaarste straf, die de wet voor een dergelijk misdrijf bepaalde.

4. Maak een opstel over het volgende ontwerp. Teeken eerst de namen der afdelingen op.

Het Huishoudboek.

INLEIDING. Waarom boeken zoo weinig menschen hunne inkomsten en uitgaven? Traagheid. Geen begrip van het nut er van.

NUT. Boekhouding kweekt orde in de huishouding, daardoor netheid en verhoogde welvaart. Na een paar jaar alles geboekt te hebben, heeft men een juist overzicht van verschillende prijzen, — van de redenen, waarom men met zijn geld misschien niet uitgekomen is, — van de posten, waarop bezuinigd kan worden, — van den duur van een kleedingstuk, enz. Men leert er de deugd van de goederen, die men bij verschillende leveranciers gekocht heeft, door beoordeelen. Men is in staat eene vrij juiste begrooting te maken van de uitgaven, die men in een toekomstig tijdperk te doen heeft.

METHODE. Twee boeken: 1°. *kladboekje* of *memoriaal*, waarin men met potlood de inkomsten en uitgaven dadelijk noteert, 2°. *netboek*, waarin de posten uit het kladboek worden overgenomen. In het netboek de ontvangsten op de linker- of debetzijde, de uitgaven op de rechter- of creditzijde van ieder folio. De overboeking uit het kladboek geschiedt wekelijks. Om lange optellingen te voorkomen, worden de geldsbedragen van iederen post in de eerste cijferkolom geplaatst, het geheele weekbedrag in de tweede kolom. Bij afsluiting van het folio heeft men dan enkel de weekbedragen te sommeeren. Het bedrag van ieder folio wordt getransporteerd op een nieuw, zooals dit ook in de koopmansboekhouding geschiedt.

5. Lees het volgende en vertel het dan eens na in uwe eigen woorden.

Geldgierigheid.

Baba Abdallah was te Bagdad geboren en had van zijne ouders een klein fortuin geërfd, dat hij door vlijt en zuinigheid wist te doen aangroeien. Eindelijk bezat hij tachtig kameelen, die hij verhuurde aan kooplieden, welke in karavanen Indië, Egypte en Arabië bereisden.

Op zekeren dag kwam hij met zijne onbeladen kameelen van Balsora terug en zette zich eenigen tijd neder om uit te rusten. Terwijl de kameelen graasden, peinsde Baba op middelen, om zijne rijkdommen te vermeerderen. Een derwisch, die daar voorbijkwam, knoopte een gesprek met hem aan, zette zich bij hem neder en gebruikte zijn sober maal. De geestelijke, wien het al spoedig bleek, dat hij met een geldgierig man te doen had, verhaalde, dat er in de nabijheid eene plaats was, waar zooveel schatten opgehoopt lagen, dat men met een klein deel er van wel alle tachtig kameelen beladen kon.

Dit bericht wekte de begeerigheid van Baba op en hij smeekte den derwisch hem die plaats te wijzen. „Goede derwisch,” zeide hij, „gij zijt een geestelijk heer en bekommert u weinig om aardse schatten, maar mij als koopman kunnen zij zeer nuttig zijn. Wijs mij de plaats en ik zal u een der volgeladen kameelen ten geschenke geven.”

De derwisch wilde den hebzuchtige echter op de proef stellen en bracht hem daarom het onredelijke van zijn aanbod onder het oog. „Zonder mij,” zeide hij, „kunt gij van al die schatten niet het geringste krijgen, en het is dus billijk, dat ik eene behoorlijke belooning ontvang. Beloof mij de helft van de beladen kameelen en wij gaan

onmiddellijk den tocht aanvaarden." Baba Abdallah had hierin weinig zin; het hinderde hem, dat de derwisch even rijk zou zijn als hij zelf, maar hij begreep, dat hij niet anders kon dan toestemmen.

Zij trokken nu naar eene vallei, die rondom door rotsen ingesloten was. De derwisch sprak eenige geheimzinnige woorden, de rots opende zich en beiden traden een prachtig onderaardsch paleis binnen, waar goud en edelgesteenten opgehoopt waren. Baba verslond de schatten met zijne oogen; hij nam een aantal zakken, vulde die en belaadde er zijne dieren zoo zwaar mede, dat deze zwoegden onder den last.

Voor de derwisch de opening der grot weder sloot, nam hij uit eene gouden vaas een doosje. Hij liet dit den koopman zien en toonde hem aan, dat het niets dan een weinig zalf bevatte.

Toen de derwisch zich met zijne veertig kameelen verwijderen wilde, zeide Baba: „Goede derwisch, gij zijt niet gewend om met kameelen om te gaan; gij zult last met de dieren krijgen, sta er mij daarom tien van af." De derwisch liet zich gemakkelijk overhalen en toen de koopman zag, dat hij met zoo weinig moeite slaagde, herhaalde hij zijn verzoek nog driemaal, zoodat ten slotte de tachtig kameelen weder in zijn bezit waren.

Nu had Baba alle reden om tevreden te zijn, maar de hebzuchtige begeert altijd meer. Het schoot hem te binnen, dat de derwisch nog een klein doosje had medegenomen, en nu verbeelde hij zich, dat dit meer waard was dan al de schatten. Dat doosje moest hij hebben, al zou hij het den derwisch ook met geweld moeten afnemen. Op vleienden toon gaf hij zijn verlangen te kennen, maar nog voor hij uitgesproken had, stond de derwisch hem het doosje af. Nu wilde hij nog weten, welk gebruik hij van de zalf moest maken, en ook dit

legde de derwisch hem gaarne uit. „Wanneer ik,” zeide hij „deze zelf om uw linkeroog strijk, dan ziet gij alle schatten der aarde duidelijk voor u; doe ik hetzelfde echter aan uw rechteroog, dan zijt ge stekeblind.” Baba verzocht daarop den derwisch de zelf om zijn linkeroog te strijken; deze deed dit gewillig en nu zag Baba zooveel heerlijkheid voor zich, dat het de stoutste verbeelding overtrof.

Het zien van al dat schoone had de begeerte van Baba nog meer opgewekt; in zijne dwaasheid begon hij te gelooven, dat wat de derwisch van het rechteroog gezegd had, maar een praatje was, en dat hij, na het bestrijken van dat oog al de schatten zou bezitten, die hij met zijn linker gezien had. Hij verzocht daarom den derwisch hem ook het rechteroog te bestrijken. Deze weigerde dit en herhaalde zijne waarschuwing. Maar Baba begon nu zijn' weldoener te dreigen, en stelde zich zoo woest aan, dat deze hem ten slotte zijn' zin moest geven. De zelf had de uitwerking, die de derwisch voorspeld had en Baba was stekeblind. Nu was het overal nacht voor zijn oog en zijne schatten hadden niet de minste beteekenis meer voor hem. Hij smeekte nu den derwisch hem het gezicht weer te geven, maar deze zeide: „gij hebt gezien, dat ik veel doen kan; u weder ziende te maken, daartoe ben ik echter niet in staat; ge hebt gehandeld als zooveel voor u gedaan hebben en nog velen na u zullen doen. Hij, die al zijne wenschen vervuld ziet, begaat ten slotte eene dwaasheid, die hem het genot van al het vroeger verkregene ontneeft!”

Naar J. H. VAN DER PALM.

6. Breng in het volgende stukje de enkelvoudige zelfstandige naamwoorden in het meervoud over. Som-

mige zelfstandige naamwoorden laten geen meervoud toe en blijven dus in het enkelvoud.

Lawinen.

Eene lawine is eene sneeuwmassa, die zich van den top des bergs in de vallei stort en boom, rots en woning medesleept. Een kleine sneeuwbal, die losraakt van de bergkruin, is voldoende om een' vreeselijken sneeuwval teweeg te brengen. Die bal wordt grooter onder het rollen en groeit zoo sterk aan, dat hij alvorens beneden in het dal neer te komen den omvang van een huis, soms dien van een' heuvel krijgt en daarna eene zeer groote uitgestrektheid bedekken kan. Soms spat hij in stof uiteen en die stofmassa stijgt tot eene aanzienlijke hoogte op en verspreidt zich wijd en zijd; het is een prachtig en tevens vreeselijk schouwspel. De geduchte sneeuwhoop stort met donderend geweld neer en zijne onstuimige vaart is zoo groot, dat mensch en dier het leven verliest door den luchtstroom, dien de sneeuwval op zijn' weg teweeg brengt.

Eene windvlaag, een klein gedruisch, een vogel, die zich op eene rotspunt neerzet, is eene voldoende aanleiding tot een' sneeuwval. De reiziger moet dan ook op een' smallen en gevaarlijken weg het stilzwijgen bewaren en zachtjes voortloopen. De voerman drijft de voorzichtigheid zoover, dat hij het schelletje of rinkelbelletje van het paard of muilnier opvult, opdat het geluid geene noodlottige beweging in de lucht veroorzaken zal. Op menige (meerv. vele) plek, vooral in de Alpen, heeft men aan den voet des bergs een gemetseld gewelf gebouwd en in de rots eene holte aangebracht, waarin hij, die een' sneeuwval ziet aankomen, kan schuilen om dien over zich heen te laten gaan.

Bevindt de reiziger zich op eene veilige plaats, dan schiet hij een pistool of geweer af om den sneeuwklomp, die op vallen staat, in beweging te brengen, en na den val der lawine vervolgt hij onbevreesd zijn' weg.

7. Maak een opstel over het volgende onderwerp. Teeken eerst de namen der afdelingen op.

Luchtversching of ventilatie.

ATMOSFEER IN DE VRIJE NATUUR. Zuurstof 0.20, stikstof 0.79, koolzuur 0.0004, de rest grootendeels waterdamp.

ATMOSFEER IN EEN GESLOTEN BEWOOND VERTREK. Door de ademhaling vermindert steeds het zuurstofgehalte en vermeerderd de hoeveelheid waterdamp en koolzuur. Een gezond mensch moet in 24 uur 1 KG water door uitademing en huiduitwaseming verliezen. In gesloten vertrekken wordt de door de aanwezigen voortgebrachte waterdamp op de koude muren gecondenseerd, de stofdeeltjes, die in de kamer rondzweven, hechten zich aan de waterdruppeltjes en beginnen daar te rotten, vandaar onaangename reuk en schadelijke dampen. Door de natheid der muren mindere poreusheid daarvan en mindere doorlating van lucht. De kamerlucht hoe langer hoe vochtiger, het lichaam geeft in die atmosfeer telkens minder waterdamp af, daardoor gestremde bloedbeweging, vertraagde werking van het hart en soms bezwijming.

De toename van koolzuur. 0.03 koolzuur reeds hoogst nadeelig, 0.20 doodelijk. Eene gasvlam vormt zooveel koolzuur als negen personen.

Het stof vooral in feestzalen en in sommige werkplaatsen in groote hoeveelheid. Oorzaak van ziekten der ademhalingswerktuigen, zelfs van tering.

GEVOLG. De lucht in woonkamer en werkplaats moet zooveel mogelijk gelijk zijn aan de buitenlucht, dus ventilatie.

HOE VENTILATIE VERKREGEN WORDT. De muren laten, althans als zij droog zijn, altijd lucht door, maar deze ventilatie is niet voldoende. Openzetten der ramen, ook des nachts. In den slaap nemen onze longen nog meer zuurstof op dan in wakenden toestand. Volksvoordeel tegen de nachtlucht. Des nachts bevat de lucht minder stof, minder bacteriën dan over dag, vooral in de steden. Plaatsing der ledikanten op eenigen afstand van de geopende ramen. De slaapkamer moet ruim zijn, men neme er des needs de pronkkamer voor. Het stoken van eene kachel in de slaapkamer veroorzaakt te droge lucht, daardoor dorst, verhoogde zenuwwerking, droomen en een' onrustigen slaap.

SLOT. Goede ventilatie: weinig ziekte, veel werklust, kleine doktersrekening.

8. Vervang in het volgende stukje alle meervoudige zelfstandige naamwoorden door enkelvoudige en breng dan verder de veranderingen aan, die daardoor noodig worden.

Rivieren.

De groote rivieren ontspringen uit gletschers of ijsvelden in het hooggebergte. Op de hellingen der bergen welt water uit den grond en dit geeft het aanzijn aan beekjes, die snelvlietend zich benedenwaarts slingeren, totdat zij de groote rivieren ontmoeten en

zich met haar vereenigen. Op hun' weg huppelen de beekjes over rotsblokken en ondergraven de boomen (m), die zich boven deze rotsblokken verheffen. Vele (enkv. menige) boomen worden daardoor van hun' steun beroofd en tuimelen neer in de wateren der dartele beekjes. Andere boomen vertoonen hunne naakte wortels (m) boven de rotsen (v), maar vinden toch nog genoegzamen steun om hun' stam staande te houden. Op vele plaatsen (v) bereiken de rivieren of beekjes steile rotswanden (m) en storten zich dan met oorverdovend geraas in de diepten. De wateren worden met schuim bedekt en vlieten met snelle vaart dalwaarts.

In haren middelloop spoeden de rivieren zich rustiger voort. Vele stoombootjes bevaren hare spiegelende oppervlakten. Steden breiden zich uit langs de oevers (m) en verlevendigen het landschap. De kerktorens (m) der dorpen weerkaatsen zich in den stroom. De berghellingen zijn met een' rijken plantengroei bedekt en de zon stooft er de wijnstokken, die met hun' oogst de landlieden zullen verblijden.

Eindelijk komen de rivieren in haren benedenloop. Zij breiden hare wateren uit over vlakke beddingen (v) en stroomen traag zeewaarts. Dijken (m) beschermen het omgelegen land tegen het geweld der onstuimige golven (v). Op vele plaatsen splitsen hare wateren zich en doen takken (m) of armen (m) ontstaan, die zich langs andere wegen (m) naar de zee begeeven. Vruchtbare delta's (v) voeden het vee of schenken den landbouwers rijke oogsten. Zeeschepen bevaren het watervlak en vervoeren de koopwaren (v) van Oost en West naar de havenplaatsen.

9.

Woordenkeus.

a. Breng in onderstaande zinnen de volgende woorden te pas:

bejegenen, beoogen, bekommeren, bevreemden, bedingen, belasten, beramen, bedillen, begiftigen, berokkenen, betamen.

De jongen had de gewoonte allerlei ongepaste aanmerkingen te maken op het werk van zijn' patroon.

Het garnizoen stelde als voorwaarde, dat het bij de overgave met krijgseer zou mogen uittrekken.

Karel de Eenvoudige schonk Dirk I een stuk land.

De jongeling was jegens zijn' weldoener zeer onvriendelijk.

De vader dacht weinig aan het lot van zijn' zoon.

De voogd had steeds het geluk zijner pupillen op het oog.

Het plan was goed opgezet, toch mislukte het.

Door zijn onverstandig gepraat deed hij zijn' ouders veel nadeel.

Zulk een onbeleefd antwoord past u niet.

Ik vond het zeer vreemd, dat ik hem thuis trof.

Ik wil die boodschap op mij nemen.

b. Vervang het gecursiveerde woord door het tegenovergestelde. Gebruik werkwoorden met het voorvoegsel *be*.

De wind *verhief* zich.

Wij *daalden* den berg *af*.

Ik *ontken*, dat ik ongelijk heb.

Hij werd voor die daad *gestraft*.

De onderwijzer *prees* zijn' leerling.

Zij *verheugen* zich over het leed van anderen.

Hij *schaamt* zich over zijn gedrag.

De officier *weigerde* den soldaat een verlof van drie dagen.

Men *maakte* het touw *los* van den muur.

Men *pleitte* hem *vrij* van het misdrijf.

Dit voorval *vertraagde* het vertrek van den vorst.

De vorst *verwaarloosde* de belangen van zijn volk.

c. Gebruik in de volgende zinnen de daarachter staande woorden.

Het publiek maakte het de politie erg lastig bij het arresteren van den geweldenaar. *Bemoeilijken*.

De knaap deed zijn best om het werk zoo goed mogelijk te doen. *Beijveren, bevljhtigen*.

Hij verzette zich niet tegen hetgeen over hem besloten was. *Berusten*.

Na langdurige beraadslagingen werd aan het geschil een einde gemaakt. *Beslechten*.

Langs den kanaalkant werden palen geslagen. *Beschoeien*.

Deze brug is enkel van steen en ijzer gemaakt. *Bestaan*.

Het gevaar was gelegen in het verwijderen van de ontplofbare stoffen. *Bestaan*.

De vijand deed herhaalde aanvallen op het bivac. *Bestoken*.

De Hollanders maakten zich meester van den kraton. *Bemachtigen*.

De ambtenaren ontvangen hun salaris van de regering. *Bezoldigen*.

De minister zette zijne handteekening onder het stuk. *Bekrchtigen*.

De kantoorbediende beoefende dagelijks de steno-graphie. *Bekwamen*.

10. Breng den inhoud van dit vers in eenvoudig proza over. Doe het zoo, dat het een geregeld verhaal wordt.

Een oogenblik te vroeg.

Dagen waren heengevloten
 En nog daagde er geen ontzet!
 Leiderdorp was overmeesterd,
 Leiden zelf werd niet gered.
 Dijk en dam draagt wijde bressen,
 Maar de waatren schuwen 't land,
 Slechts de stormwind is hun meester —
 En de stormwind ligt aan band.

Slechts zelden keert de schildwacht weer,
 Of wordt hij afgelost:
 De honger sloeg den zwakke neer
 Op d'al te zwaren post.
 Voor 't klagen zelfs bezweem de kracht;
 Slechts 't wakend oog staart pal
 Naar 't Zuid, waar Vader Willem wacht,
 Die hen niet redden zal.

Is veler smarte en wanhoop stom,
 Niet die van hem, die ginds
 Al strompelend den wal beklom,
 En uitziet naar den Prins.
 Hij wringt de hand bij 't droef geweën,
 En mort en weeklaagt luid,
 En waggelt eindlijk moedloos heen,
 En speurt en wiedt bij elken steen
 Het karig grassprietje uit.
 Hoe needrig ook zijn stand en staat,
 Hoe schamel ook zijn kleed,

Toch trok hij aan door 't zacht gelaat,
 Nog zachter bij zijn leed!
 Hij was het gansche lange leven
 Een arme poorter slechts geweest;
 Hij had, ook schamel naar den geest,
 Steeds meer ontvangen dan gegeven,
 En sinds hij poorterde in de stad,
 Eén, maar één trouwen vriend gehad.
 Dat was zijn paard, dat met hem grauwde
 En 't brood voor beiden had verdiend.
 O, 't was een goede, lieve vriend!
 Hoe 't schrander dier den baas aanschouwde
 En vriendlijk knikte met zijn kop,
 Ging 't deksel van de spijskist op.
 De spijskist, zij was leeg sinds weken!
 Steeds wijder hing de grove deken
 Den armen viervoet om de leên!
 Steeds grover staken schonk en ribbe
 Door 't ruw en grijzend huidhaar heen.
 Er was geen sprietje in ruif of kribbe,
 Geen slechte zemel zelfs, niet één!
 Als van zijn zwerftocht soms de meester
 Een halmpje bracht of ijlen heester,
 Dan was 't voor beide een heerlijk feest:
 Voor hem, die 't bracht, nog wel het meest!
 Als hem zijn makker moest begeben —
 Zoo dacht hij vaak met bange vrees.
 Hij wist, hoe hoog de wanhoop rees,
 Wat de overheid had voorgeschreven
 Met scherpen drang en straffe klem:
 Dat vleesch, het rekte veler leven...
 Maar d'ouden makker prijs te geven,
 Ter slachtbank te zien voortgedreven...
 Hij gaf zich zelven eer dan hem!

Hij had de stalling opgeslagen
 In 't achterst deel der kleine kluis:
 Niet één zou daar een voetstap wagen!
 Toch beefde hij bij 't minst gedruisch.
 Zoo vloten lange, lange dagen
 In altoos stijgende angsten heen;
 Verteerd was 't leer, verteerd het been!
 De honger woelde in de ingewanden,
 De waanzin overheerde 't brein;
 De leden rilden, de oogen brandden
 En de oude kluis werd hem te klein.
 Hij vlood, maar als hij wederkeerde,
 Was 't de oude strijd, was 't de eigen klacht:
 Het denkbeeld, dat hij van zich weerde,
 Ontwaakte met vernieuwde kracht.
 Hij kon niet meer, hij beet de tanden
 Zich stomp op ijzer en op steen.
 Zijn schedel hamerde op de wanden,
 't Vuur gloeide en schroeide de ingewanden. . . .
 Daar drong een mes hem in de handen. . . .
 Hij rende naar de stalling heen! . . . .
 Reeds lang was de oude er neergezegen
 En dierf de kracht om op te staan;
 Toch kreunde hij den meester tegen,
 En zag hem zacht weemoedig aan.
 Maar deze naakte, zwijmens reede;
 Hij wendde 't hoofd. . . hij stiet. . . hij stiet —
 Het bloed golfde uit de breede snede,
 Hij zag het niet. . . hij zag het niet!
 De leden trilden, de oogen braken,
 Een dof gekreun. . . en 't was geschied!
 Daar verfde een blos des moorders kaken!
 Hij hoorde — een schaar kwam aangehold!
 Verwarde en vreemde stemmen spraken. . .

Zoo 't eens zijn ouden makker gold!
 Hij strekt de hand... o wreed ontwaken!
 't Is bloed, wat aan de vingers stolt!
 't Gejoel vermeert... „De Zeeuwen naken.”
 Zoo hoort hij juublen: „God is groot!
 „Op, gij allen!
 „Naar de wallen!
 „Vader Willem brengt ons brood!”

„Brood!” fluistert hij: „en ik, ik slachtte...
 „Ik dee 't... die hand!”... hij kon niet meer,
 Hij wankte en met een doffe klachte
 Zeeg hij op 't lijk zijns makkers neer.

H. J. SCHIMMEL.

11. Onderstaand stukje moet zoo gewijzigd worden, dat het een brief wordt van Jan aan Gerrit. Het woord *moeten* moet vervallen en door eene gebiedende wijs vervangen worden.

De geadresseerde moet met *gij* worden toegesproken.

Een brief.

Gisteren heeft Jan het pakje, dat zijn vriend Gerrit aan zijn adres afzond, ontvangen. Hij mag er tot zijne spijt echter niet bijvoegen, dat hij het in goeden staat ontving. De papieren, waarin Gerrit het gewikkeld had, waren stuk gegaan en ook de inhoud was gehavend. Als Gerrit hem weer eens een pakje zendt, moet hij het in steviger papier of in eene doos doen en er ten overvloede een touw om binden, dan kan hij zeker zijn, dat het zijn' vriend in goeden staat bereiken zal.

Gerrit herinnert zich zeker nog wel, welk een' tegenzin

Jan vroeger in pianospelen had. Dat is nu geheel veranderd. Of Gerrit hem gelooven wil of niet, Jan kan verklaren, dat hij er tegenwoordig veel van houdt. Soms begeleidt hij zijne zusters, als zij iets voordragen en dan wordt hij dikwijls geprezen om zijn goed spel. Hij houdt nu ook als regel dagelijks ten minste een half uurtje te spelen. Hij verbeeldt zich, dat hij bij Gerrit aan huis eene collectie Salonblumen gezien heeft. Als deze hem die een poosje zou kunnen leenen, houdt hij zich zeer aanbevolen.

De tijd begint nu te naderen, dat Gerrit Jan weer eens komt opzoeken. Gerrit deed vroeger de reis altijd over land, maar Jan raadt hem aan nu eens over Enkhuizen—Stavoren te gaan. Het zeetochtje met de pont zal Gerrit zeker bevallen, hij is dan ongeveer een uur op zee en heeft gelegenheid weer wat op te frisschen van de mufte spoorreis. Toen Jan den vorigen keer den overtocht deed, trof hij heel mooi weer, misschien is Gerrit even gelukkig. Gerrit vernam zeker wel reeds, dat tegenwoordig de goederenwaggons ook op eene pont overgevoerd worden, waardoor overlading der koopmansgoederen onnoodig wordt.

Ingesloten vindt Gerrit eene prentbriefkaart, die Jan uit Suriname ontving. Hij zendt hem die voor zijne verzameling.

Verder biedt Jan Gerrit zijne vriendelijke groeten en beste wenschen aan en verzoekt hem de complimenten aan zijne ouders te doen.

12. Maak een opstel over het volgende onderwerp. Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

Brood.

GRAAN. Voor broodbereiding tarwe en rogge. De tarwekorrel langwerpig rond; aan het eene uiteinde

der lengteas het kiemlichaam, aan het andere het pluimpje; het binnenste van den korrel fijn meel of tarwebloem, meer buitenwaarts het grove meel of griesmeel. Tarwe 60% zetmeel en 14% kleefstof, rogge 55% zetmeel en 11% kleefstof.

GESCHIEDENIS. Voor zoover bekend broodbereiding van gegist meel eerst uitgevonden omstreeks 170 v. Chr. Vroeger ongegist meel als pap gebruikt, of tot platte koeken gebakken tusschen twee heete steenen (ongezuurde brooden der Israelieten).

MALEN EN BUILEN. Inrichting der molensteenen. Buil: gaas van verschillende wijde, 5 à 6 soorten van meel, zemelen. Aan de zemelen blijft veel meel kleven, dat tot het voedzaamste deel van den korrel behoort, daarom brood van ongebuild meel voedzamer dan van gebuild. Roggebrood meestal van ongebuild meel.

OPMAKEN VAN HET DEEG. Meel gemengd met water of melk en zout. Op 200 deelen meel $\pm$ 130 deelen water, $1\frac{1}{2}$ deel keukenzout en $\frac{1}{2}$ deel gist.

Gist, eene opeenhooping van plantjes, die uit eene enkele cel bestaan, wordt verkregen uit gemoute (gekemde) gerst. Mengsel van gemalen mout en water met wat soda en een weinig zwavelzuur laat men eenigen tijd bij 27° C. staan, dan gistvorming aan de oppervlakte, afgeschept met een' schuimlepel.

De gist doet uit een deel van het zetmeel koolzuur ontstaan, dat het deeg opblaast en het daardoor beter geschikt maakt voor de spijsvertering. Rijzing van het deeg bij eene warmte van minstens 27° C.

Kneden met de handen, of met eene machine, het brengen in den vereischten vorm.

BAKKEN. Oven, vooraf verwarmd tot ongeveer 300° C. Het brood verliest daarin door verdamping 10% aan gewicht. De koolzuurbellen in het deeg zetten door de

ovenwarmte nog meer uit. 100 KG meel geeft 150 KG brood.

13. Breng den inhoud van dit vers in eenvoudig proza over. Doe het zoo, dat het een geregeld verhaal wordt.

Johanna Sebus.

(December 1809.)

Waar vader Rijn, aan Gelders boord,
 Het vruchtbaar veld besproeit,
 Zich kronkelt om den heuvelzoom
 En met de bloempjes stoeit,
 Waar hij, meer rustig in zijn tocht,
 't Bekoorlijk Kleef begroet,
 En Brien en dak en toren heft
 Weerspiegeld door den vloed,

Daar stond een schaamle boerenkluis;
 Haar dak van riet en mos
 Werd door sering en vlier gedekt
 Met schoonen zomerdos.
 Een zachte rust bij zoeten vree
 Was de voornaamste schat,
 Die 't needrig huiskens aan den Rijn
 Sinds menig jaar bezat.

Elk kende hier de brave vrouw,
 Die kalm haar dagen sleet,
 Het zilver droeg van zestig jaar
 En 't rouwvol weduwkleed.

Haar droeve taak liep dra ten eind ;
 Reeds met den voet in 't graf
 Bad de oude God om hooger heil,
 Dan haar de wereld gaf.

Hoe bang haar levenswinter was,
 Een frissche, jonge bloem
 Stond lieflijk naast den ouden stam
 En was heel Brienens roem.
 Johanna, 't afgebeden kind —
 Nauw achttien lentes oud —
 Was voor de moeder steun en troost
 En waardig haar als goud.

Wanneer de blonde lentemaagd
 Weer bloemen had gestrooid,
 Het beukenwoud en 't klaverdal
 Met jeugdig groen getooid,
 Wanneer de Meizon, rijk aan gloed,
 Weer groei- en bloeitijd bracht,
 Dan juichte 't meisje aan den Rijn
 Bij zooveel pronk en pracht.

Dan bracht ze moeder in den stoel —
 Eenmaal haar troon als bruid! —
 Op 't grasperk voor de kleine kluis
 In 't geurig lentekruid.
 Dan sprak ze: „Beste moeder, zie,
 God is toch groot en goed;
 Zie hoe de lieve lente weer
 De schoone beemden groet!”

Dan nam zij ook het spinnewiel,
 En aan haar moeders zij

Spon zij de blanke draden af,
 En was tevreë en blij.
 De weduw legde dan de hand
 Verheugd op 's meisjes hoofd,
 En zei: „God gaf en nam mij veel,
 Zijn goedheid zij geloofd!”

Dus was het in den zomertijd;
 Maar als de wintervorst
 Met blanke sneeuw en hecht kristal
 De velden had omschorst,
 Wanneer de felle noorderwind
 Door dak en vensters float,
 Dan viel in 't hutje meenge traan
 En klom er vaak de nood.

Wel spon Johanna weder druk,
 Verdubbelde haar vlijt,
 Maar veel ontbrak haar moeder toch
 In barren wintertijd.
 Zij miste dan de lieve zon,
 En zat bij 't smeulend vuur;
 Het veen was in den omtrek schaarsch
 En, als het voedsel, duur.

De ringdijk om het kleine dorp
 Staat met den Rijn gelijk;
 Eén windvlaag — en de vloed rijst op,
 En overstroomt den dijk.
 En met den vloed komt de ijsschol, die
 In onweerstaanbre vaart
 Het hutje met zich medesleept,
 En niets dan daarin spaart!

Johanna sloop met bang gemoed
 Haar kleine kamer in;
 Zij hoorde bevend naar den wind
 En bad met vromen zin:
 „Bescherm, o goede Vader, ons;
 Bij U berust de macht;
 Uw hand alleen gebiedt den vloed,
 Ontoombaar in zijn kracht.”

De slaap, een trooster in het leed,
 Luikt ras haar smeekend oog;
 De wind jaagt aan en 't water klimt
 Langs dam en dijk omhoog.
 Daar schrikt zij op; een luid gebruis
 Bereikt op eens haar oor;
 Daar knalt een schot; daar klinkt een kreet:
 „Vlucht, vlucht, de dijk breekt door!”

Nu galmt met hol metalen stem
 De noodklok door het dal,
 En wekt den armen bouwman op:
 Om redding smeekt het al!
 Johanna snelt in 't vreeslijk uur
 Naar moeders leger heen,
 En spoort de vrouw tot vluchten aan,
 En zoekt haar goed bijeen.

Maar hoor! steeds luider klotst de vloed,
 Hij nadert reeds de kluis,
 En 't water stroomt door 't eng vertrek
 Met woedend golfgedruisch.
 Johanna peinst, Johanna staart
 De woeste baren aan;
 Ze slaakt een kreet, ze bidt om kracht
 Om 't waagstuk te bestaan.

Zij tilt haar oude moeder op
 En, kampend met den vloed,
 Spoedt zij naar gindsche landstrook heen
 Bij 't klimmen van haar moed.
 Daar ginds — in 't scheemrend morgenuur
 Ontdekt het nauw haar oog —
 Daar ginds rijst nog een heuveltop
 Uit golf en ijs omhoog.

Dáár heen! en met den lieven last,
 Door kindermin haar licht,
 Bekampt zij 't dreigend doodsgevaar,
 Bezield door hoop en plicht.
 Eén poging nog, en zie, God lof!
 Ze stijgt den heuvel op;
 Ze zet haar diersten levensschat
 Behouden op den top!

En beiden knielen dankend neer;
 Aan God haar zielevreugd!
 Te zwak nog was der golven kracht
 Voor kindertrouw en deugd.
 Maar nauwlijks ziet Johanna's blik
 Te midden van den vloed
 Een moeder met haar weenend kroost,
 Of weer ontwaakt haar moed.

Ze kermen op een schuddend dak
 En zien naar redding uit;
 Een oogwenk nog en 't zwalpend nat
 Verzwelgt ook dezen buit.
 Johanna spoedt ten tweeden maal
 Door golf en ijsklomp voort,
 En wordt opnieuw door menschenmin
 Naar 't edel doel gespoord.

Zij naakt de hut, de moeder vangt
 Met haar den kampstrijd aan,
 De lieve maagd vat al haar kracht
 Om weer naar land te gaan.
 Zij tilt de kinders moedig op,
 De moeder volgt haar spoor,
 En gaat met even vasten tred
 De woeste golven door.

Maar ach, Johanna's kracht bezwijkt;
 Zij deinst, verkleumd van kou,
 En smeekend slaat ze 't oog omhoog,
 Dat oog zoo goed en trouw!
 Ze lispt: „Mijn God — reeds sterven — hier,
 De kracht — begeeft mijn voet!” —
 En allen zinken klagend neer
 In d'opgeruiden vloed.

Thans vindt ge in Brienen, aan den Rijn,
 Op 't overstroomde veld,
 Een pronksteen, die Johanna's deugd
 Den wandelaar vermeldt.
 Een pas ontloken lenteroos,
 Verzinkend in den vloed,
 Wordt door een sterrenkrans omstraald,
 Als beeld van jeugd en moed.

14. Maak een opstel over het volgende onderwerp.
 Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

Petroleum.

INLEIDING. Reeds zeer lang bekend. Gebruikt in het
 oude Egypte bij het balsemen der mummies. Om ze te

verkrijgen groef men putten, waarin zich dan de olie verzamelde en opgezogen werd door wollen dekens, die later uitgewrongen werden. In het groot werd ze eerst gewonnen in Amerika omstreeks 1855.

VINDPLAATSEN. Amerika, voornamelijk tusschen de meren en in Canada, in Achter-Indië, in Rusland bij de Kaspische Zee; verder in de meeste andere landen in kleinere hoeveelheid.

HOE ZE GEWONNEN WORDT. Putten van 15—200 M. Springbronnen, waaruit de olie door de drukking van onderaardsch gas opspuit, en pompbronnen. Er zijn bronnen, die per dag 300,000 liter geleverd hebben. Door buizen, soms van 600 KM. lengte, van de bron naar de distilleerderij.

DISTILLATIE. De ruwe olie donkerbruin. Verwarming der retorten door stoom. Waarom niet door vuur? Bij verwarming tot $\pm 60^{\circ}$ C. ontstaat petroleumaether (pijnstillend middel o. a. bij het tandentrekken). Bij $\pm 100^{\circ}$ C. naphta (vetvlekken). Bij $\pm 200^{\circ}$ C. de eigenlijke petroleum. Bij $\pm 350^{\circ}$ C. dikke smeerolie (voor machine-deelen) en paraffine (paraffinekaarsen). In de retort blijven cokes, die als brandstof dienen.

VEILIGHEID. Bij goede pretroleum kan men, als ze tot 35° C. verwarmd is, met een vlammetje langs de oppervlakte strijken, zonder dat ze ontbrandt.

Het uitdoen van petroleumampen geschiedt het best door de pit zoo laag te draaien, dat de vlam slechts 5 mm. hoog is, dan legt men een metalen of glazen plaatje op het glas en sluit daarmee de lucht af.

Bij petroleumbrand is zand het beste blusmiddel.

15. Breng de cursieve woorden van het enkelvoud in het meervoud of omgekeerd en verander dan tevens wat wijziging behoeft.

In de stad.

Het ruime plein in het midden der bedrijvige stad is vol voetgangers en rijtuigen. Het beursgebouw heeft zijne groote *deur* geopend om den *koopman* gelegenheid te geven binnen te treden. De deftige *beursbezoekers* schrijden met haastige *stappen* (m) over het plein; vele heeren staan in groepjes met elkaar te praten over het nieuws in de handelswereld. De *tramwagens* laten luid hunne *schellen* (v) weerklinken om de onoplettende *voorbijgangers* te waarschuwen. In de straten, die op het plein uitloopen, bewegen zich onafgebroken *stroomen* (m) van menschen en voertuigen. Een lompe *slagersknecht* loopt midden op het smalle trottoir; hij duwt met zijne *mand ieder*, die hem in den weg treedt, op zijde. Gindsche oude heer wil hem mijden, hij verlaat het trottoir, maar loopt nu gevaar door voorbijrijdende *wagens* (m) overreden te worden. *Schoorsteenvegers* stappen met hunne lange *bezems* (m) op den rug rustig tusschen de *menschenmassa* door. *Iedereen* houdt zich op eerbiedigen afstand van hen; jonge *dames*, die hen echter niet bemerkt hebben, nemen op hare fraaie *kleedjes* een weinig sierlijk aandenken aan de zwarte *mannen* mede.

Voor de reusachtige *spiegelruiten* (v) der fraaie *mode-winkels* (m) beschouwen kleine *groepjes* van dames de nieuwe toiletten, die de *winkeliers* ten toon stellen. Ook een sigarenwinkel oefent groote aantrekkingskracht uit. Jongens en meisjes staan er voor te kijken naar een *poppetje*, dat zijne oogen verdraait, den *arm* opheft,

eene brandende *sigaar* in den mond steekt en vervolgens den rook uit mond en neus blaast. *Boerenknappen*, die voor het eerst in de stad zijn, kunnen hunne oogen niet verzadigen aan al het moois; zij trekken hunne *vaders*, die hen begeleiden, telkens van de eene winkelkast naar de andere.

Zulk een *tooneel* geeft de stad dagelijks haren *bezoeker* te aanschouwen. Altijd is er leven en drukte!

16. Breng den inhoud van dit vers in eenvoudig proza over. Doe het zoo, dat het een geregeld verhaal wordt.

Rembrandt's voorspoedige reis.

Toen Rembrandt nog op 's vaders molen
     Te schildren zat,
 Bleef daar de glorie van zijn gaven
 Niet onder 't stuiwend meel begraven,
     Maar blonk en klonk van stad tot stad.

Reeds kwam er soms een stéeman azen,
     Die kunst verkocht,
 En uit zijn gouden schilderproeven
 Gerande ridders wist te schroeven,
     Die menigeen met opgeld zocht.

Wie van die twee de varkens scheerde,
     Hoeft niet gemeld;
 Maar Rembrandt was 't niet onverschillig,
 Wat prijs hem voor een kunst, zoo willig,
     Nu langer thuis werd toegeteld.

Hij had te goeder uur vernomen,
 Hoe in Den Haag
 Een Edelman voor 't schoone blaakte,
 Het waar genot des rijkdoms smaakte,
 Verliefd op kunst, in 't koopen graag.

Wat licht is hem, bij 't winstbereeknen
 Nu opgegaan!

Hij wil niet langer zitten wachten
 Naar klanten, die zoo karig brachten,
 Maar trekt zijn stoute schoenen aan.

De sabbatsrok met wijde mouwen
 Wordt uitgeklopt;
 De breede das wordt omgeslagen,
 En vader leent, met welbehagen,
 Den wandelstok, met goud geknopt.

Zijn moeder vult zijn ruime zakken
 Met spek en brood,
 Als moest hij voor ontelbre dagen
 Een bedevaart naar Mekka wagen,
 Ter prooi wellicht aan hongersnood.

Een kunsttafreel in d'arm genomen,
 Trekt Rembrandt voort,
 En keert den Koudekerkschen molen,
 Vol moed, zijn welbeslagen zolen,
 En naakt en wint de Leidsche poort.

Daar ligt de schuit! — Maar zou hij varen?
 De vracht is hoog!
 En mag hij ook op slagen hopen,
 Het best ontwerp kan tegenloopen:
 Zoo menig, wien de Hoop bedroog!

Zijn zuinigheid behaalt victorie
 Op 't reisgemak;
 Want wellust is 't hem, dat de schijven
 Nu ongewisseld mogen blijven,
 En lieflijk rammlen in zijn zak.

Hij wandelt voort en smult bij poozen
 Van 't proviand,
 En wet zich 't brein in 't overleggen,
 Wat hij den edelman zal zeggen,
 En buigt het lijf, en zwaait de hand.

Daar stapt hij de verblijfplaats binnen
 Van 't vorstlijk hof!
 Nu ras in 't spiegelglas gekeken,
 Den breeden knevel opgestreken,
 En zich ontdaan van 't wandelstof!

Nog eenmaal de aanspraak uitgepreveld,
 Die sierlijk zwelt;
 Het laatste stofje weggeschuierd
 En toen naar 't Buitenhof gekuierd,
 En zacht, nauw hoorbaar, aangescheld!

Men opent, laat den schilder binnen,
 En de edelman
 In 't prachtig zijvertrek verschenen,
 Roert Rembrandt armen, lenden, beenen,
 En hals en tong zoo goed hij kan.

En hinkte de aanspraak, bij 't verschijnen,
 Wat lam van voet,
 En ging er 't sieraad van verloren,
 Het lijden van des huisheers ooren
 Werd dubbel hem door 't oog vergoed.

Hij blijft, verbaasd, op 't kunstwerk staren,
 Dat Rembrandt toont,
 En 't is in 't gloeiendst zielsverrukken,
 Dat hij met honderd guldenstukken
 Des jonglings arbeid rijkelijk loont.

Den schilder klopt het hart van wellust
 Bij zulk een schat!
 Het zilver rolt zijn zakken binnen,
 Hij dankt met opgetogen zinnen,
 En spoedt zich voort uit huis en stad.

De hand, die wint, zoo wil men zeggen,
 Is veelal mild;
 En andren, die 't licht beter vatten,
 Beweren, dat de dorst naar schatten
 Nooit door verwerving wordt gestild.

Hoe 't zij, de borst had nu in 't wandlen
 Maar gansch geen zin.
 De trekschuit dan . . . ? naar elks vermoeden —
 Neen! die zou nog te traag zich spoeden; —
 Hij klautert zacht de postkoets in.

Hier plant hij zich op 't achterbankje,
 Gelukkig leeg!
 En spreidt, bevreesd voor spie en roover,
 De handen bei zijn zakken over,
 Opdat zijn schat zich niet beweeg.

Zoo roerloos en als vastgenageld,
 Een beeld gelijk,
 Zit Rembrandt in den bolderwagen;
 En wat zijn makkers kouten, vragen,
 Hij geeft maar nauwlijks levensblijk.

't Gezelschap, aan den Deil genaderd,
 Stapt even uit;
 En zou hij graag een fluitje leegen,
 Hij durft de handen niet bewegen,
 Die schildwacht houden op zijn buit.

Door dorst en ongeduld gemarteld,
 Laat hij een zucht,
 En hoe de paarden dien begrepen,
 Hangt nog in twijfel, maar zij sleepen
 Nu 't rijtuig henen, snel ter vlucht.

Zij hollen, als door honderd zweepen
 In ren gespoord;
 En 't angstig gillen van den schilder
 Maakt de arme dieren nog al wilder,
 En jaagt hen nog al sneller voort.

En erg toch meenden 't niet de beesten
 In dit geval;
 't Was maar, omdat zij halverwegen
 Wat kaf en hooi voor haver kregen,
 En hongrig snakten naar den stal.

Misschien had ook wel sympathetisch
 Het ongeduld
 Van Rembrandt zoo hun 't hart bekropen,
 Dat dus door vliegen meer dan loopen
 Zijn heimlijk wenschen werd vervuld.

Althans zij zetten zeer gediensig
 Hem, heel van huid,
 Met zijnen schat voor 't posthuis neder,
 En Rembrandt krijgt den adem weder,
 En kruipt bedaard den wagen uit.

Men komt van allen kant geloopt,
 En vraagt en gaapt;
 Maar Rembrandt pakt zich van den wagen,
 Eer iemand soms de vracht komt vragen,
 Of, erger, hem zijn buit ontkaapt.

Terug in de ouderlijke woning,
 Toont hij zijn schat;
 En 't scheen, dat wel het meest hem bolde,
 Dat hij zoo pijlsnel huiswaarts rolde,
 En nog de vracht gewonnen had!

J. IMMERZEEL JR.

17. Maak een opstel over het volgende onderwerp.
 Teeken eerst de namen der afdelingen op.

Het oog.

BETEKENIS. De groote waarde van goede oogen voor ons levensgeluk. Waartoe hun bezit ons in staat stelt en wat het gemis er van voor ons beteekent. Hoe is men tot de spreekwijze gekomen, dat men iemand liefheeft als zijn' *oogappel*?

DE TAAK VAN HET OOG. Het oog werkt meer dan eenig ander uitwendig lichaamsdeel. Wanneer het lichaam vermoeid is, dan is ook het oog in hooge mate vermoeid, het ooglid stelt het teedere samenstel buiten werking en het oog rust volkomen. Die rust zal te beter zijn, naarmate alle lichtindrukken beter geweerd worden. Daarom geen of geringe verlichting van het slaapvertrek.

VERZORGING. Reinheid, hierop vooral bij kinderen te letten. Behoorlijke afwisseling van werkzaamheid en

rust, van waken en slapen. Zeven- à achturige slaap voor volwassenen, voor kinderen langer. Langdurige inspanning van het oog schadelijk: onafgebroken lezen van romans. Te groote inspanning insgelijks: lezen in schemerdonker of bij weinig licht.

Goede circulatie in de fijne bloedvaten van het oog noodzakelijk. Wanneer de bloedsomloop in het lichaam gestoord wordt, lijdt dus het oog: te nauwe halsboorden, corsetten, knellende laarzen. Door corsetten ontstaan soms maagpijnen, die verzwakkend op de oogen werken en vergezeld kunnen gaan van bloedingen in het oog.

Bloedaandrang naar het hoofd schadelijk voor de oogen. Goede houding bij lezen en schrijven. Zware spijsen veroorzaken ook congesties, daarom matigheid in spijs en drank; rooken ook schadelijk, vooral op jeugdigen leeftijd, ook alcoholische dranken.

OEFENING. Het oog moet gewend worden op verschillende afstanden juist te zien. Te huis daartoe geene gelegenheid, wandeling in het vrije veld, onderscheiden van voorwerpen aan den horizon. Men denke aan het oog van den zeeman.

BRILLEN. Geen bril kiezen dan op voorschrift van den oculist.

18. Overbrengen in den onv. verl. tijd.

Eene wolvenjacht in de 13de eeuw.

De sneeuw ligt uitgespreid over de velden, en het vriest geducht. In de oostelijke streken van ons land vertoonen zich herhaaldelijk wolven, die uit de bosschen komen en eene prooi zoeken op de vlakke heide en langs de wegen. Hun klaaglijk gehuil klinkt

door de stilte van den nacht; het vee siddert in de tochtige stallen en de verschrikte dorper springt van zijne legerstede op en overtuigt zich, of zijne deur wel goed gesloten is.

Dagelijks hoort men van menschen en vee, die de buit geworden zijn van de stoutmoedige wolven. De honger drijft de vraatzuchtige beesten tot het uiterste; zij halen het vee uit de stallen, vermoorden de kinderen in de wieg en verslinden den eenzamen reiziger op den straatweg.

Dit begint eindelijk den Veluwschen adel te verdrieten. Een aantal edelen vereenigen zich, roepen hunne onderhoorigen op en gelasten den dorpers medewerking. Een ontzaglijk terrein wordt afgezet door menschen en versperringen.

Overal wordt nu gedruisch en gejoel gehoord. Mannen schreeuwen, honden blaffen, paarden brieschen en zweepen klappen. Achter een rieten schut, ver van de andere jagers verwijderd, verbergt zich de hitsman met zijne honden. Hij houdt een gesprek met zijn makker en verhaalt hem, hoe reeds troepen wolven opgejaagd zijn, en dat men zich nu reeds drie dagen bezig houdt met ze telkens nauwer in te sluiten.

Onder dit gesprek snuiven de honden en spitsen de ooren. Zeker bemerken zij, dat het gedruisch in de verte vermeerdert, dat de jachtstoet meer en meer nadert. De hitsman en zijn gezel turen over het besneeuwde veld, waar zij inderdaad den jachtstoet zien aankomen. In woeste vaart naderen de ondieren met hunne vervolgers achter zich. De tong hangt hun uit den muil, de een buitelt over den ander heen. De hitsman vermag de honden achter het schut niet langer te bedwingen, hij laat ze los. Woedend vliegen zij op hunne erfvijanden aan, zij springen ze naar den strot,

bijten hun in de pooten en hangen als klissen aan de bloedende lichamen. De wolven rollen en krommen zich en storten zieltogend neer in de sneeuw, die rood wordt van hun bloed. Een deel van den stoet toeft nog eene poos en doodt de zwaar gewonde dieren. De andere jagers vervolgen hun' weg over de heide en door het bosch en richten telkens weder nieuwe slachting onder de roofdieren aan.

Als alles voorbij is, mag de ridderschap er zich op beroemen een goed werk gedaan te hebben.

19. **Woordenkeus.**

a. Breng in onderstaande zinnen de volgende woorden te pas: *verkiezen, vereischen, verleenen, verwelkomen, verhinderen, verdagen, verbeiden, verkondigen, vernemen, vergezellen, verkwikken.*

De gevangene wacht met ongeduld op het uur zijner verlossing.

Wegens de slechte opkomst der leden werd de vergadering tot later uitgesteld.

Eene lange optelsom vordert groote oplettheid.

De maan begeleidt de aarde op haren tocht om de zon.

Niets mag ons weerhouden onzen plicht te doen.

Een rechtgeaard mensch wil liever werken dan luieren.

Willebrord en Bonifacius predikten het evangelie in deze landen.

Na eene lange wandeling kan een frissche dronk ons goeddoen.

De menschen gaven hem de noodige hulp.

Wij gingen onzen vriend aan het station begroeten.

De verdwaalde reizigers hoorden het geluid van naderende voetstappen.

b. Tegenstellingen. Gebruik werkwoorden met het voorvoegsel *ver*.

Wij moeten onzen tijd nuttig besteden, wij mogen hem niet —.

De man, die eerst vergood werd, wordt nu —.

Ik wil u de waarheid ontdekken, ik mag ze niet langer —.

In plaats van mijn plan te bevorderen — hij het.

De vriendschap, die eerst zoo levendig geweest was, begon na dit voorval te —.

Doe steeds uw' plicht, — hem nimmer.

Sommigen keerden terug, maar de anderen — hun' weg.

De schuld, die zoolang onvoldaan gebleven was, werd nu —.

Het gerucht, dat eerst binnen een' engen kring beperkt was geweest, — zich nu meer en meer.

Een eenzelvig leven beperkt onzen blik, het verkeer in de wereld — hem.

Zijn ongeluk maakte hem helderziende, het geluk had hem vroeger —.

De prins hield steeds moed, nooit — hij.

c. Gebruik in de volgende zinnen de daarachter staande woorden.

De bediende zond aan zijn' patroon het bericht van zijn vertrek. *Verwittigen*.

Hoe durft gij het wagen mij voor te liegen? *Vermeten*.
Verstouten.

Voor ik uitging, trok ik andere kleederen aan. *Verwisselen*.

Mijn vriend wilde eerst onderzoeken, of het bericht waarheid bevatte. *Vergewissen*.

De haat, dien hij met zich omdroeg, bedierf al zijne vreugde. *Vergallen.*

Hierbij neem ik de vrijheid U het volgende voorstel te doen. *Veroorloven.*

Na het onweer gingen de dorpingen voor hunne deur een luchtje scheppen. *Verluchten.*

Voor de waarheid moet men flink uitkomen. *Verbloemen.*

Toen het schip aan een' anderen reeder overging, ontving het een' anderen naam. *Verdoopen.*

De verpleegster zag er niet tegen op den patiënt telkens weer te verzorgen en op te vroolijken. *Verdrieten.*

Het is verkeerd trotsch te zijn op hooge geboorte. *Verhoovaardigen. Verheffen.*

De man maakte zich onkenbaar en ging toen op de vlucht. *Vermommen.*

20. Breng den inhoud van dit vers in eenvoudig proza over. Doe het zoo, dat het een geregeld verhaal wordt.

Peter de Grootte te Dantzig in 1716.

Hei, wat blijdschap allerwegen!

Hei, wat drok gewoel langs straat!

Alles komt naar buiten schieten,

Om den Czaar der Moskovieten

Aan te gapen, waar hij gaat.

Wat gejoel langs markt en kaden!

Wat gejuich op werf en kiel!

't Kinderschool is leeggeloopt;

De invalied komt aangekropen;

't Grootje hinkt van 't spinnewiel.

Wat al vlaggen losgewonden!
 Wat al wimpels uitgezwaard!
 Wat al lonten aan het rooken!
 Wat al stukken afgestoken!
 Wat al gevels opgesierd!

Wat al kreten aangeheven!
 Wat al hoeden rondgewuifd!
 Wat al lenden diep gebogen!
 Wat al feestlos aangetogen!
 Wat al hoofden hoog gekuifd!

Wat al hoogtijdlicht aan 't branden!
 Wat al beeldspraak in dien glans!
 Wat al kostelijke eeremalen!
 Wat geklank van feestbokalen!
 Wat gespeel en wat gedans! —

Maar de burgerij trekt nader!
 't Bont gewoel stroomt voor haar heen,
 Dringt op stoep en trap zich samen,
 Gluurt uit vensters, tuurt uit ramen,
 Pakt en stapelt zich opeen.

Welk een optocht, lang en deftig!
 Welk een staatsie, welk een pracht!
 Langzaam nadert zij den tempel,
 Waar in koordos aan den drempel
 Kerk- en altaardienaar wacht.

Buigend stroomt nu de optocht binnen,
 Bij trompet- en orgelklank;
 Peter laat zijn eerplaats ledig,
 En vernoegt zich, wonder zedig,
 Met de burgemeestersbank.

't Hoofd der stad, verrukt door de eere,
 Doet van zijne staatsiepruik
 Steelsgewijs de ontelbre krullen
 Hoofd en borst op 't sierlijkst hullen
 En zich rondon naar den buik.

Sluipend worden door 's mans vingren
 Daskant en fluweelen klee
 Hier verplooid en daar bestreken,
 Weer herschikt en weer bekeken,
 Hier versmald en daar verbreed.

Mogen aller ooren luistren
 Naar den kanselredenaar,
 Sterker worden aller oogen
 Naar den stadvoogd heengetogen,
 Zoo verheerlijkt naast den Czaar.

Ook het mag een pronkstuk heeten,
 Zulk een man aan 't hoofd der stad!
 Zulk een pand van haar vertrouwen,
 Die haar eer weet op te houën,
 Nu op zijn gebuurschap prat!

Maar hoe wuft is glans en glorie!
 Maar hoe broos is wereldsche eer!
 Slechts een vinger uitgestoken, —
 't Spinneweefsel hangt gebroken,
 Eer en glorie zijn niet meer.

Peter mocht aandachtig luistren
 Naar sermoen, gebed en zang,
 Maar verkleumend blies het weder
 Op zijn dunnend kroeshaar neder,
 En de preek ook duurde lang.

Plotsling grijpt hij 't hoofd zijns buurheers,
 Zonder dat zich wensch of bee,
 Boe of ba had laten hooren,
 Stroopt de pruik hem af van de ooren
 En bedekt zich zelf er mee.

Zie! deze eer vond burgemeester
 Al te zonderling en groot;
 Heimlijk beet hij op zijn tanden,
 Maar vergreep zijn tong noch handen
 Aan zijn hoogen stoelgenoot.

Niet dat hij zijn pruik misgunde
 Aan het koude keizershoofd,
 Maar had hij dit kunnen droomen,
 't Vreemde feit was voorgekomen
 En die kool hem niet gestoofd.

Liever had hij zes paar pruiken,
 Breed van krul en fijn van haar,
 Peter tot geschenk gegeven,
 Dan van pronk ontbloot gebleven
 Voor geheel de burgerschaar.

En daarbij nog, wat al koude
 In 't onthaarde hoofd gevat!
 't Was om 't brein te doen bevriezen:
 Telkens zat de man te fniezen,
 En dan boog de halve stad.

„Buurman, 't mag u wel bekomen!”
 Fluisterde dan Peter, maar
 Buurman scheen naar al dat fluistren,
 Gram te moede, niet te luistren,
 En verwenschte stil den Czaar.

„Amen!“ zegt in 't eind de pfarheer.
 Ieder haast zich op te staan.
 IJlings dringt de koster nader,
 En hij biedt den burgervader
 Zijne pruik eerbiedig aan.

Was ze ook wat verlept, verfonfaaid,
 Goed toch was zij voor 't gebruik;
 En met half verbeteren toren
 Kropen 's burgemeesters ooren
 In een oude kosterspruik!

Zuchtend wendde aldra de stadvoogd
 Tot Prins Menzikoff zijn klacht;
 En het antwoord, hier gevonden,
 Legde een pleister op zijn wonden,
 Die bijna genezing bracht.

„Wel, mijnheer de burgemeester!“
 Was 't bescheid, dat deze gaf:
 „Klaag toch niet! ook van ons allen
 „Neemt de Czaar naar welgevallen
 „Soms het hoofdbedeksel af;

„En in plaats van zuur te kijken,
 „Zijn wij altijd wel tevreë,
 „Hoe de koude of wind moog woeden,
 „Neemt met pruiken of met hoeden,
 „Hij ons 't hoofd niet tevens mee.”

J. IMMERZEEL JR.

21. Maak een opstel over het volgende onderwerp. Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

Wasschen, baden en zwemmen.

DE HUID. De huid bevat zeer vele fijne zenuwdraden, bloedvaatjes, kliertjes voor den zweetafvoer en voor vetafscheiding. Het vet houdt de huid lenig. De onge-reinigde huid is altijd bedekt met vet, huidschilfers, het stof uit den dampkring en de vaste stoffen, die uit het verdampte zweet achterblijven. Dit mengsel verstopt de monden der kliertjes en belemmert de uit-scheiding van zweet, koolzuur en vet. Wat uit het verdampte zweet achterblijft, gaat tot ontbinding over en veroorzaakt een' onaangenamen reuk.

BETEKENIS DER HUID. De huid geeft niet alleen be-dekking voor het lichaam, maar zij is tevens tastwerk-tuig, uitwasemingsorgaan en regelaarster van de lichaams-warmte. Goede verzorging dus van hoog belang. Wan-neer een derde deel van de huid (b. v. door brand-wonden) vernield is, volgt de dood.

WASSCHEN. Het water neemt de vastgekleefde stof weg, maar lost het vet niet op, daarvoor zeep noodig. Goede zeep moet flink schuimen en mag, wanneer men ze op de tong brengt, geen branderig gevoel veroor-zaken. Niet alleen de handen en het gezicht, maar het geheele lichaam wasschen. Goed afdrogen om nut-teloos warmteverlies te voorkomen.

BADEN. Voor gezonde menschen koude baden van 20 à 25° C. Zij drijven het bloed uit de huid naar binnen, mogen 3 à 5 minuten duren. Bij langeren duur te sterk teruggedrijven van het bloed, schrompeling van de huid (kippenvet). Na het bad nieuwe vulling van de huidadertjes, krachtige bloedstroom, verhoogde,

gezonde zenuwwerking. Een koud bad gymnastiek voor de zenuwen en den bloedsomloop. Kuipbaden, stortbaden, regenbaden. Bij stort- en regenbaden eene kleinere hoeveelheid water noodig, daarom practisch. Bij stortbaden het hoofd afwenden. Koude stortbaden onttrekken meer warmte aan het lichaam dan kuipbaden, daarom kortere duur (± 20 seconden). Ook bij het baden gebruike men zeep en wrijf na het bad de huid krachtig af.

ZWEMMEN. Beter nog dan wasschen en baden. Niet alleen gymnastiek voor zenuwen en bloedsomloop, maar ook voor de spieren. Versterkende werking op het geheele lichaam, groote eetlust. Het zeebad werkt gunstig op de zenuwen ook door den golfslag. Wanneer de nagels blauw worden, of de huid begint te schrompelen (kippenvcl), dan verlate men dadelijk het bad. Duur gemiddeld 12 minuten, in het zeebad ± 5 minuten.

22. Het volgende wordt door een' Indiaan verteld. Schrijf het eens zoo op, als het wezen zou, wanneer de reiziger het verteld had. (Verandering van 1^{en} persoon in 3^{en} en omgekeerd).

De kokosboom.

Een Indiaan vertelt.

Op een' brandend heeten dag komt een reiziger plotseling voor mijne hut. Hij is uitgeput van vermoeienis en dorst en vraagt mij verlot om een oogenblik onder mijn dak te rusten. Ik bespeur den toestand van afmatting, waarin hij zich bevindt, en dien hem een' beker wijn toe, die hem niet alleen verfrist, maar hem weder geheel tot zich zelven brengt. Vervolgens noodig ik hem uit mijn eenvoudig maal met mij te deelen, waarop ik onderscheidene spijzen in bruin en blinkend

gepolijst vaatwerk opdisch, en waarbij ik nog een' bijzonder geurigen wijn voeg. Na den maaltijd bied ik mijnen gast nog sappige confituren aan en besluit met een glas zeer goeden brandewijn.

De reiziger, die zich alles zoo goed heeft laten smaken, slaat nu een' blik om zich heen en vraagt zich af, hoe ik, die in zulk eene eenzame streek leef, mij al die heerlijkheid verschaf, te meer daar ik hem alles in overvloed toedien en hem steeds aanspoor om toe te tasten. Ik houd mij, alsof ik dit niet bemerk, maar verkneukel mij niet weinig in zijne klimmende verwondering.

Eindelijk kan hij zijne nieuwsgierigheid niet langer bedwingen en vraagt mij, hoe ik aan al het goede kom, dat ik hem geschonken heb.

Ik vertel hem nu, dat ik dit alles aan mijne kokosboomen te danken heb. Het water, dat ik hem bij zijne komst aanbod, en waardoor hij zich zoo verkwikt gevoelde, schenken mij de nog niet volkomen rijpe vruchten. De naar amandelen smakende spijs, waaraan hij zich te goed deed, bereid ik uit den inhoud der vrucht, als zij rijp is; de melk is van gelijken oorsprong. Uit de jonge bladeren van den kokosboom snijd ik het hart en daardoor verkrijg ik eene heerlijke kool, maar dit gerecht gebruik ik alleen bij bijzondere gelegenheden; want een boom, waaruit ik het hart verwijder, sterft kort daarna. Om wijn te verkrijgen maak ik insnijdingen in de jonge bloemstelen; het vocht vang ik in kruiken op. Ik stel den wijn aan de zon bloot en verschaf mij op die wijze azijn. Ook distilleer ik den wijn en maak zoo brandewijn. Uit het sap verkrijg ik ook suiker, en daarmee bereid ik uit het vruchtvleesch lekkere confituren. Het vaatwerk, waarin ik de spijszen opdien, snijd ik uit de schalen der noten.

Ook mijne geheele woning bouw ik uit de stoffen, die de boom mij verschaft. Het hout ontleen ik aan den stam; het dak vervaardig ik uit ineengevlochten bladeren. Diezelfde bladeren vlecht ik ook tot een zonnescerm, en wend daarmede de brandende zonnestralen af, als ik wandel. Gevlochten bladstrooken dienen mij als stof, waarvan ik mijne kleeding, matten en ook scheepszeilen vervaardig. Waar de bladeren uit den stam komen, vind ik een weefsel, dat mij als zeef dient. Uit het versche vruchtvliesch pers ik daarenboven nog eene kostelijke olie, die tot verlichting mijner woning dient. Van het houtzaagsel bereid ik een' goeden inkt en van de bladeren perkament.

Toen de reiziger vertrok, dankte hij mij vriendelijk voor al het genotene, en belastte zich op mijn verzoek gaarne met de bezorging van een' brief aan een' mijner vrienden in de stad.

23. Maak een opstel over het volgende onderwerp. Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

Melk.

BESTANDDEELEN. Bevat alle stoffen, die voor voeding noodig zijn: 4% eiwit, 4% vet (boter), 5% suiker en eenige andere vaste bestanddeelen, 87% water. Voor den eersten kinderlijken leeftijd geheel voldoende; volwassenen zouden dagelijks 4 à 5 L noodig hebben, wat de maag moeilijk verteren kan. Toch ook voor hen een zeer deugdelijk, gemakkelijk verteerbaar voedsel. Geitenmelk even goed als koemelk. Laat men de melk rustig staan, dan room aan de oppervlakte.

In de melk soms ziektekiemen, daarom koken. Op

gekookte melk een vliesje, dat de lucht afsluit en bederf langen tijd weert.

GECONDENSEERDE MELK. De melk vermengd met 40% suiker, dan ingedampt tot zij het voorkomen van dikken honing heeft, vervolgens in luchtdichte bussen gesloten.

BOTER. Het gemakkelijkst verteerbare vet. Bereid uit versche of zure melk of room door karnen of centrifugeeren. Overschot: tapmelk of karnemelk, beide goede voedingsmiddelen.

KUNSTBOTER. Bereid uit margarine, olijfolie, versche melk en natuurlijke boter. Margarine is een vet, dat door persing uit gesmolten rundervet met eenige andere stoffen vermengd, verkregen wordt.

Goede kunstboter verschilt in voedingswaarde weinig van natuurboter.

KAAS. De melk verdikt door stremsel, dat een aftreksel is van de gezouten en gedroogde lebmaag van een jong kalf. Het stremsel verdeelt de melk in kaasstof of wrongel — en wei, eene lichtgele, bijna heldere vloeistof. De kaasstof uitgewrongen in een' doek, gezouten en geperst, totdat zij eene vaste massa wordt, die in vormen gegoten, met kleursel bestreken en dan gedroogd wordt.

Magere kaas (Leidsche kaas) uit afgeroomde melk, vette of zoetemelksche kaas uit zoetemelk, roomkaas uit zoetemelk, waaraan nog wat room toegevoegd is.

Kaas een uitstekend voedingsmiddel, goed verteerbaar, bevordert daarenboven de verteerbaarheid van de andere spijsen, die met de kaas te zamen genuttigd worden.

MELKSUIKER. Bereid uit de zoete wei, die verkregen wordt uit versch gestremde melk. In fabrieken verkregen op dezelfde wijze als rietsuiker. Smaak weinig zoet, gebruik in de geneeskunde.

24. Breng in het volgende stukje zooveel mogelijk 2^e naamvallen te pas.

Plaats ook alle werkwoorden die in den tegenwoordigen tijd stáan in den verleden tijd. Met eenige daarvan kan dit niet; ge zult zelf wel bemerken met welke.

De koning en de boer.

Jacobus V, koning van Schotland, achtte het zijn' plicht den toestand van zijn volk van nabij te leeren kennen. Daartoe trok hij dikwijls vermomd door de straten van zijne hoofdstad en ook begaf hij zich wel eens onder het landvolk.

Op een van deze tochten geraakt hij in twist met eenige landloopers en vier van deze kerels gaan hem zelfs te lijf. De koning vat echter post aan den opgang van eene hooge smalle brug en verdedigt zich daar moedig tegen de aanvallen van zijne aanranders. Gelukkig komt een arme boer op het rumoer toeschieten; hij kiest zonder den koning te kennen onmiddellijk de zijde van de zwakste partij en slaat met zijn' dorschvlegel zoo lustig op de landloopers los, dat dezen het geraden achten de snelheid van hunne beenen te beproeven. Na het gevecht wandelen de koning en de boer te zamen den weg naar Edinburg op.

Onder de wandeling vraagt de koning den naam van zijn' kloeken redder. Deze antwoordt, dat hij John Howieson heet en arbeider is op eene naburige pacht-hoeve, welke den koning toebehoort. Jacobus wil zich vooralsnog niet bekend maken en zegt daarom slechts, dat hij een' nederigen post aan het hof bekleedt. Verder noodigt hij den boer uit hem den volgenden Zondag een bezoek te brengen, dan zal hij het paleis

kunnen zien en zelfs de vertrekken van den koning mogen bezichtigen.

Op den bepaalden tijd meldt de boer zich aan het paleis aan. Zijn vriend wacht hem reeds op, begroet hem hartelijk en voert hem door eene reeks van de prachtigste vertrekken. De koning vermaakt zich niet weinig met de verbazing van den eenvoudigen landman. „Wilt ge den koning misschien zelven ook eens zien?” vraagt hij eindelijk. De boer antwoordt bevestigend en daarop zegt zijn geleider, dat de koning de gewoonte heeft om te midden van zijne hofhouding gedekt te blijven, terwijl de andere heeren blootshoofds zijn; daaraan zal de boer dus gemakkelijk den persoon van den koning kunnen kennen.

De vleugeldeuren van eene groote zaal worden geopend en de beide mannen treden binnen. Verscheidene aanzienlijke dienaren van de kroon zijn daar verzameld. Allen zijn versierd met de onderscheidings-teekenen van hun ambt en staan met ontbloot hoofd. „Wel,” vraagt de vorst, „weet ge nu wie de koning is?” De boer kijkt het gezelschap eens rond en bemerkt, dat alleen hij en zijn vriend het hoofd gedekt houden. Met het onnoozelste gezicht van de wereld antwoordt hij: „Een van ons beiden moet het zijn!”

De koning lacht hartelijk om dezen kostelijken inval. Hij stelt vervolgens den redder van zijn leven aan de verzamelde heeren voor, dankt hem nog eens hartelijk en deelt hem mede, dat hij voortaan eigenaar van de hoeve is, waarop hij tot heden als daglooner gewerkt heeft.

25. Maak een opstel over het volgende onderwerp. Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

De Rijkspostspaarbank.

INLEIDING. De groote beteekenis van sparen voor het leven. Moeilijk, maar voor zeer velen toch mogelijk. Bewijzen daarvoor. „De welvaart van het individu maakt den bloei der natie.”

ZEKERHEID. Veilige belegging van het hoogste belang voor den spaarder. Bij de Rijkspostspaarbank gewaarborgd door den Staat.

INLEG. Formulier van aanvraag om inlegger te worden. Dubbele handteekening, één voor het kantoor van aanvraag, één voor de Directie. Wenschelijk, dat iemands handteekening steeds dezelfde zij.

Iedere inlage bedraagt minstens *f* 0.25. Ook sparen met zegels à 5 cent en op de scholen ook met zegels à 1 cent. Inlagen met zegels moeten telkens *f* 1.— bedragen.

De postkantoren zijn voor den spaarbankdienst opengesteld van 8.30 v. m. tot 8.30 n. m. Zondags beperkte dienst.

Van elken inleg van *f* 25.— of hooger ontvangt men eene kennisgeving van de Directie.

Verloren gegane boekjes worden à *f* 0.25 vernieuwd. Dadelijk kennis geven aan de Directie.

TERUGBETALING. Rechtstreeks (d. i. zonder voorafgaande kennisgeving) aan het postkantoor, waar het boekje is uitgegeven, of waar het bij verandering van woonplaats is overgeschreven. Rechtstreeksche uitbetaling slechts *f* 25.— in de zeven dagen, of wanneer de inlegger den postambtenaar bekend is, ook tot *f* 100.—

Op alle kantoren in het land uitbetaling na 2 of 3 dagen door tusschenkomst van de Directie te Amsterdam.

Orders tot terugbetaling, door de Directie op aanvraag van den inlegger verstrekt, zijn vier weken geldig; na dien tijd vernieuwing noodig.

RENTE. Berekend per halve maand; 11 cent van f 100.— in de halve maand, d. i. 2.64% p. j. De rente wordt bijgeschreven in de maand, waarin het boekje uitgegeven is en loopt over het vorige kalenderjaar. Ieder inlegger is bevoegd zijn boekje tot rentebijschrijving op te zenden, ook al heeft de Directie er niet om gevraagd.

INTERNATIONALE DIENST. Ook op de Belgische postkantoren kan men gelden inbrengen voor of terugbetalingen vorderen van onze Rijkspostspaarbank. De gulden wordt daarbij gerekend op fr. 2.095.

CORRESPONDENTIE. Ieder mag over spaarbankzaken portvrij met den Heer Directeur der Rijkspostspaarbank correspondeeren. De familienaam van den Directeur mag op het adres niet vermeld worden.

26. Breng den inhoud van dit vers in eenvoudig proza over. Doe het zoo, dat het een geregeld verhaal wordt.

Het Geluksklokje.

De koning lag op sterven; daar wenkte hij zijn zoon,
En drukte hem de handen en wees hem op den troon;
„Mijn zoon,” dus sprak hij bevend, „u hoort die zetel thans,
„Onthoud nu deze woorden bij troon en schepterglans:

„Nog denkt ge u de aarde zeker een oord vol vreugd
 [en lust;
 „Heel anders is 't, mijn waarde, wees tijdig des bewust,
 „'t Geluk geeft enkle druppels, maar schalen vol het wee;
 „In duizend schalen smarte en heil een drop of twee!”

De koning is ontslapen; zijn zoon begreep hem niet,
 In louter rozenkleuren vertoont zich hem 't verschiet.
 Hij glimlacht onder 't purper en wil, dat ieder weet,
 Hoe krankte alleen zijn vader zoo somber klagen deed.

En buiten op zijn burchttin, vlak boven 't welf der zaal,
 Waarin hij rust, of arbeidt, of vroolijk zit aan 't maal,
 Laat hij een klokje hangen, dat luid zijn klepel klept,
 Wanneer zijn hand beneden een koord van zijde rept.

Dit klokje wil hij luiden, als hij op 't rijksgestoelt'
 — Dat heel zijn volk het hoore! — zich recht gelukkig
 [voelt.

Er zal, vertrouwt hij zeker, geen zon ter kimme gaan,
 Of 't klokje zal zijn tonen, zijn blijde tonen slaan!

Nu volgen zich de dagen, maar wat, in goud getooid,
 De morgenstond beloofde, dat brengt hem de avond nooit.
 Soms grijpt zijn hand de zijde, hem kleurt een blijde blos,
 Dan schiet hem iets te binnen, hij laat het koord weer los.

Eens barst hij uit in vreugde: „mij schonk het lot een
 [vrind!

„Nu luid ik: elk verneme, hoe zalig ik mij vind!”
 Daar brengt hem een vertrouwde de wreede tijding aan:
 „Vorst, dien ge uw halsvriend waandet, heeft heimlijk
 [u verrâan.”

De vorst kan 't leed verzetten; in vrede bloeit zijn rijk;
 Ncoit is zijn schatkist ledig, geen macht zijn macht gelijk;
 Hem hooren vette beemden en wijngebergte en woud:
 Hem dienen wakkre mannen, wier vlijt zijn akkers bouwt.

En naar zijn venster stappend, beschouwt hij huis en hut,
 Zijn volk, het schijnt gelukkig, zijn zorg is niet onnut.
 Dit doet hem goed aan 't harte; welaan dan, blij geluid!
 Daar dringt een schare binnen en gilt het angstig uit:

„Heer koning, ach, zie ginder dien zwarten rook, dien
 [brand.

„'t Zijn onze stulpen, koning, de vijand viel in 't land!”

„Vervloekte plundraars!” brult hij, het oog van woede
 [ontgloord.

Zijn vuist grijpt d' oorlogsdegen. . . en slaakt het klokke-
 [koord.

Reeds grijzen hem de lokken, reeds voelt hij 't lichaam
 [zwak,

Nog immer zwijgt het stille, het klokjen op het dak.

En kleurt hem soms het voorhoofd van iets, dat zweemt
 [naar vreugd,

Het is, of 't oude klokje ternauwernood hem heugt.

Doch toen nu bleek en krachtloos de vorst op ster-
 [ven lag,

Daar hoorde hij voor 't venster gezucht en weegeklag.

„Wat” — vraagt hij — „mag dat wezen?” Zijn oude
 [lijf knecht schreit:

„Ach vorst, de kinderen jammren, nu Vader van hen
 [scheidt.”

„Mijn kindren, laat ze komen! Was ik hun dan zoo
waard? . . .”

„Kon, vorst! hun bloed u redden, er werd geen bloed
[gespaard.”

Daar stroomt de volksdrom binnen, in stille, stomme smart.
Om eens hem nog te zeegnen, den koning van hun hart.

„Gij mint mij dan, mijn kindren?” „Ja innig,” snikt de
[schaar. . .

Daar rijst hij op van 't sterfbed, staat als een heilige daar,
Blikt dankend naar den hemel en grijpt het koord en—
[luidt. . .

En met een lach op 't wezen blaast hij den adem uit.

A. BOGAERS.

27. Maak een opstel over het volgende onderwerp.
Teeken eerst de namen der afdeelingen op.

Kleding.

WAARTOE DE KLEEDING DIENT. Eigen warmte van het lichaam 37° C. Het lichaam verliest warmte door geleiding, uitstraling en verdamping, maar brengt ook telkens nieuwe warmte voort. Zonder kleding zou het lichaam in ons klimaat meer warmte verliezen, dan het in gewone omstandigheden voortbrengt. De kleding dient dus om het evenwicht te herstellen. Tusschen huid en kleding eene luchtlaag van standvastige temperatuur. De kleederen geleiden de warmte in meerdere of mindere mate en stralen het overtollige uit.

EISCHEN, WAARAAN GOEDE KLEEDINGSTOFFEN MOETEN VOLDOEN. Zij moeten slechte warmtegeleiders zijn, anders

verliest het lichaam te veel warmte. Zij moeten ventilatie mogelijk maken, dus lucht toelaten om de huid-uitwaseming niet te verhinderen. Daarom los van weefsel; verscheidene kleedingstukken over elkaar beter dan één enkel van dikke stof. Guttaperchastoffen laten geen ventilatie toe, dus ongeschikt, alleen dienstig bij nat weder. Bij nauwsluitende kleeding is er geen luchtlaag tusschen huid en kleeding, daardoor te groote uitstraling; glacé-handschoenen kunnen in den winter niet tegen de koude beschutten. Het weefsel moet veerkrachtig (elastisch) zijn, waardoor het van zelf een weinig van de huid afblijft. Natte kleederen veroorzaken warmteverlies, 1° door de verdamping van het water, 2° door het grootere geleidingsvermogen van het water, 3° doordat zij hunne veerkracht door het water verliezen en dus onmiddellijk met de huid in aanraking komen. Gevolg verkoudheid en andere ziekten. Wol behoudt in vochtigen toestand hare veerkracht beter dan katoen of linnen, daarom het best voor onderkleederen. Wollen goed mag niet met heet water gewasschen worden, anders schrompelt het ineen, de mazen worden te klein en daardoor ventilatie moeilijk. Liederen, die geen zwaren lichamelijken arbeid verrichten en dus minder last van zweeten hebben, mogen in den zomer ook linnen of katoenen ondergoed dragen.

KLEUR. Lichtgekleurde stoffen kaatsen de zonnearmte terug, donkergekleurde nemen ze in zich op. Gevolg?

VORM. De kleederen moeten vrije beweging van alle lichaamsdeelen toelaten. Drukking schadelijk, daarom geen kousebanden maar knopen, geen gordelriemen maar draagbanden, geen corset maar een buigzaam, losgeregen of geknoopt lijfje, ook geen nauwe halsboorden.

VOETBEKLEEDING. Goede schoenen of laarzen behooren vrije beweging van de deelen van den voet toe te laten, moeten dus ruim zijn en naar het model van den voet gevormd. Ruime schoenen laten ook ventilatie toe. Geen schoenen met spitse punten, maar voldoende breed aan de teenen. Te hooge hakken brengen het lichaamsgewicht op de teenen over, die daarvoor niet berekend zijn. Te smalle hakken maken het loopen onzeker en gevaarlijk. Lage schoenen beter dan hooge laarzen.

28. Breng de zinnen, waarin het werkwoord cursief gedrukt is, van den lijdenden in den bedrijvenden, of van den bedrijvenden in den lijdenden vorm.

Een wijze koningszoon.

Een koning van Griekenland had een' zoon, aan wiens opvoeding alle mogelijke zorg *besteed werd*. Zijne leeraren *onderwezen* hem niet slechts in alle nuttige wetenschappen, maar zij *prentten* hem bovendien goede beginselen in. Op zekeren dag gaf de koning den jongeling eene groote hoeveelheid goud en zeide: „Handel hiermede naar welgevallen.” Tegelijk verbood hij, dat men den prins eenigen raad *zou geven* omtrent het gebruik van dit goud; wel moesten zijne handelingen nauwkeurig *nagegaan worden*.

Eens stonden de hovelingen met den prins voor een der vensters van het paleis, toen er eenige reizigers voorbijtrokken, wier kleederdracht en uiterlijk *verried*, dat zij aanzienlijke, rijke lieden waren. De prins verlangde, dat men de reizigers *staande houden* en voor hem *brengen zou*. De vreemdelingen *werden* nu in tegen-

woordigheid van de edellieden aan den prins *voorgesteld*. Een van hen, die de kloekste was en het best kon spreken, trad vooruit en vroegde: „Heer, wat verlangt gij van ons?” Door den koningszoon *werden* nu verschillende inlichtingen *gevraagd* omtrent den stand en de geboorteplaats der reizigers, waarop hij, die het eerst *gesproken had*, *antwoorde*: „Heer, mijn vaderland is Italië, ik ben koopman en in het bezit van een groot vermogen, dat ik niet *verworven heb* door erfenis, maar door eigen inspanning.”

Vervolgens *werd* door den prins het woord tot den tweede *gericht*, die er wel als een edelman uitzag, maar wiens gelaat teekenen van groote droefenis droeg. Met vrij wat minder zelfvertrouwen dan de eerste *getoond had*, *antwoorde* deze bedremmeld: „Heer, ik was koning van Syrië, maar heb mij zoo misdragen, dat ik door mijne onderdanen van den troon *gestooten werd*.” Toen nam de jongeling al het goud en schonk het den koning, die door zulk een droevig lot *getroffen was*.

Deze daad was spoedig in het geheele paleis bekend. De ridders en baronnen *spraken* er luide over, en aan het hof *werd* deze geldverkwisting algemeen *gelaakt*. Men *deelde* het gebeurde ook aan den koning mede, en deze liet zich uitvoerig verhalen, wat door den prins tot de vreemdelingen *gezegd was*. Hij ontbood daarop den jongeling, opdat deze in tegenwoordigheid van een aantal baronnen rekenschap van zijne handelingen kon *geven*.

„Wat reden hadt gij”, zoo vroegde de koning, „om niets te geven aan hem, die door eigen vlijt veel had verworven, en alles weg te schenken aan hem, die door zijne dwaasheid in het ongeluk gestort was?”

De wijze jongeling *antwoorde*: „Heer, ik gaf met

opzet niets aan hem, die mij niets *geleerd had*. Eigenlijk heb ik den een zoo min als den ander *begiftigd*; wat ik *gaf*, was geen geschenk maar loon. De koopman leerde mij niets, hem was ik dus ook niets schuldig, maar de ander, ook een koningszoon, die zelf eene kroon *gedragen had*, doch wiens onbezonnenheid oorzaak was, dat zijne onderdanen hem *wegjoegen*; hij leerde mij, hoe ik mij te gedragen heb, opdat mijne onderdanen later niet eveneens *zullen handelen*. Voor zulk eene heilzame les was het loon, dat ik hem gaf, nog veel te gering."

Toen *prezen* de koning en alle aanwezigen het verstand van den jongeling, die op zulk een' jeugdigen leeftijd een zoo overtuigend bewijs van zijn helder doorzicht *had gegeven*.

Woordenkeus.

29. a. Breng in onderstaande zinnen de volgende woorden te pas: *ontruimen, ontvolken, ontbieden, ontginnen, ontkomen, ontleenen, ontbranden, ontluiken, ontbladeren, ontmoedigen, ontsieren*.

De patroon wenschte eenige ophelderingen en liet daarom den bediende komen.

De herfststorm beroofde de boomen van hunne bladeren.

Door de voorjaarswarmte en den zachten regen gingen de knoppen open.

Door deze onvriendelijke ontvangst liet hij zich niet uit het veld slaan.

Bij de nadering van den vijand verliet de bezetting de stad.

De lompe gevel maakte het geheele huis leelijk.

Door den vreeselijken oorlog zijn er weinig menschen in dat land overgebleven.

De boschgrond moet eerst bewerkt worden, voor hij tot landbouw geschikt is.

Het gelukte den dief zich uit de voeten te maken.

Phosphorus begint reeds bij lage temperatuur te branden.

De maan krijgt haar licht van de zon.

b. Vervang in de volgende zinnen het cursieve woord door het tegengestelde. Gebruik werkwoorden met het voorvoegsel *ont*.

Ik *raad* u aan de proef te nemen.

De goederen waren in korten tijd *ingescheept*.

Wij *gaven* hem het noodige.

Hij *zocht* het gezelschap zijner vroegere makkers.

Ik *bezit* al wat ik noodig heb.

Ik *legde* hem de verplichting op dagelijks bij mij te komen.

De ridder *stak* het zwaard in de *scheede*.

Hij *trok* zijne jas aan.

Hij *deed* de deur op het slot.

Deze daad *eert* hem in de oogen zijner stadgenooten.

De overledene had hem *als erfgenaam aangewezen*.

De man *deed den grendel* op de deur.

c. Gebruik in de volgende zinnen de daarachter staande woorden.

Hij wist op het instrument heerlijke tonen voort te brengen. *Ontlokken*.

De terugtocht werd langzamerhand eene wilde vlucht *Ontaarden*.

Hij bemerkte niet, dat er fouten in het werk waren.
Ontgaan.

De vele aanmerkingen op zijn werk maakten hem boos. *Ontstemmen.*

In het gedrang had een zakkenroller zich van mijne beurs meester gemaakt. *Ontfutselen.*

Toen de president geëindigd had, trok hij het omhulsel van het standbeeld weg. *Onthullen.*

Mijn vriend was wijzer geworden en nam niet langer deel aan die wilde vermaken. *Onttrekken.*

Na een zeer werkzaam leven overleed hij in hoogen ouderdom. *Ontslapen.*

Die praatjes veroorzaakten menigmaal twist. *Ontstaan.*

De jongen, die niet zoo hard loopen kon, kreeg de straf. *Ontgelden.*

Indien ge aan iets twijfelt, spreek dan geen oordeel uit. *Onthouden.*

De vestingwerken der stad werden geslecht. *Ontmantelen.*

30. Breng de werkwoorden, die in den onv. teg. tijd staan, over in den onv. verl. tijd en maak tevens de zinnen, waarin het werkwoord cursief gedrukt is, van bedrijvend lijdend, of van lijdend bedrijvend.

In de diergaarde.

Een dierenschilder *verhaalt* het volgende van een bezoek, dat hij aan de Hamburger diergaarde bracht.

Het is een schoone morgen in de lente. Reeds vroeg *heeft* men den olifant en den neushoorn uit hunne stallen buiten in de omheining *gelaten*. De neushoorn, Begum (Indisch: Prinses) genaamd, springt met logge

sprongen midden in zijne omheining. Met deze dappere daad is hij voor langen tijd tevreden en staat nu meer dan een half uur op dezelfde plaats; nauwelijks doet hij van tijd tot tijd eene schrede of legt zich een oogenblik neer.

De olifant daarentegen, Anton geheeten, een prachtig dier in zijne soort, met slagstanden van zeldzame lengte, betreedt met waardige schreden zijn rijk, overtuigt zich door eens rond te zien, dat alles is als het behoort, en begint dan zijne omwandeling met zoo veerkrachtigen tred, dat het een lust is hem te zien.

Er is nog geen publiek, dat door voederen Antons aandacht trekt, daarom vervolgt hij onverdroten zijne wandeling. Doch daar bespeurt hij, dat zijn buurman, die door hem natuurlijk reeds langen tijd in de omheinde ruimte *opgemerkt is*, dichterbij het scheidende hek is gekomen. „Goeden morgen,” schijnt deze te willen zeggen, en de nader tredende olifant, die door zijne slagstanden en de nauwheid van het hekwerk *gehinderd wordt*, steekt zijn' geweldigen kop over den bovenrand van het hek en strekt zijn' snuit naar den kop van den neushoorn uit. Met waardige uitdrukking in houding en oogen windt hij zijn reusachtig reuk- en grijpwerktuig in alle mogelijke richtingen om den kop en in het bijzonder om den snuit van den neushoorn, streelt hem eens over de oogen en over de plek, waar de horen moest zitten, kortom het is klaarblijkelijk een vriendschappelijk liefkoozen, wat door Begum, al is het dan ook met matigen ijver, *beantwoord wordt*. De domme uitdrukking in diens oogen, in tegenstelling met de waardigheid van den olifant, *verhoogt* daarbij in buitengewone mate het komische van dit tafereel, zoodat ik niet nalaten kan er hartelijk om te lachen.

Maar nog een ander hoogst merkwaardig schouwspel

vertoont Anton als bewijs van zijn groot verstand. Er treden bezoekers nader, die hem iets *aanbieden*. Nu let hij natuurlijk niet meer op zijn' buurman. Hij steekt zijn' snuit uit naar de aangeboden gave en wanneer een kind daarbij „compliment” zegt, dan knikt hij wel wat met den kop, maar zeer weinig, als wil hij zijne geringschatting over zulke nietigheden te kennen geven. Nu echter *wordt* hem door iemand een tienpenningstuk *aangeboden*. De olifant neemt het, want hij weet, dat hij daarvoor iets *koopen* kan. Met een brullend geluid roept hij zijn' oppasser, die in den stal bezig is, en houdt hem het geldstuk voor. De oppasser grijpt er naar, maar het dier trekt het muntstuk dadelijk in den snuit omhoog, en de oppasser weet nu: eerst de waar en dan het geld! Daarom geeft hij hem dan uit een' zak eenige stukjes brood, en nauwelijks bevinden zich die in den grooten muil, of de olifant brengt het muntstuk te voorschijn en geeft het als een prompte betaler over. De grootste triomfen *behaalt* Antons sluwheid, wanneer hij meer dan één nikkelstuk tegelijk krijgt, want dan besteedt hij ze niet in eens, maar geeft eerst het eene en na herhaalde ontvangst van brood het tweede en zoo vervolgens. Het verstand van het dier is bij dit alles even opmerkelijk als de gemakkelijkerheid, waarmede zulke kleine muntstukken door den snuit *gehanteerd worden*.

Kunstzin heeft Anton trots zijne eigen schoonheid helaas niet, want toen ik verleden jaar in het stille middaguur eene studie naar hem maakte, *bespoot* hij mij met zijn' snuit zoo onophoudelijk, dat het groote zelfbeheersching *vereischte* om vol te houden, en de reiniging der vlekken ten laatste een zeer moeilijk werkje was.

31. Maak een opstel over het volgende onderwerp.
Teeken eerst de namen der afdelingen op.

Verduurzaming van levensmiddelen.

INLEIDING. De meeste levensmiddelen vatbaar voor bederf.

ORZAKEN. Bederf veroorzaakt door microscopische planten, waarvan de sporen in de lucht rondzweven. Voor hare ontwikkeling lucht, water en warmte noodig.

1°. *Schimmels*. Zij ontwikkelen zich aan de oppervlakte. Op kaas, brood, leder, inkt, enz. Zij tasten het binnenste der stoffen niet aan.

2°. *Kim of kaan*. Enkel op de oppervlakte van vloeistoffen, b. v. op azijn of wijn.

3°. *Splijtzwammen of bacteriën*. Zeer klein, 8 biljoen wegen 1 gram. Zeer gevaarlijk, omdat zij de stoffen in haar geheel, zoowel van binnen als van buiten aantasten.

VERDUURZAMING door de schimmels, kim of splijtzwammen te dooden of ze den toegang te beletten.

1°. *Koken en afsluiting van lucht*. Schimmels en kim worden gedood bij 60 à 70° C., splijtzwammen eerst bij 110° C. Bewaren in dicht gesoldeerde bussen.

2°. *Koude*. Bewaren van spijzen in koele kelders. Zalm en zeevisch in ijs verpakt en verzonden. Vleesch, visch en melk in bevroren toestand met schepen overal heengezonden.

3°. *Uitdroging*. Gedroogde vruchten en groenten: pruimen, appelen (gedroogd in den bakkersoven), druiven (rozijnen, krenten), spersieboonen, stokvisch, vleesch (in Afrika biltong, in Indië deng-deng).

TOEVOEGING VAN BEDERFWERENDE (ANTISEPTISCHE) STOFFEN.

1°. *Alcohol*. Pruimen, kersen, morellen.

2°. *Suiker*. Confijten van vruchten door eene sterke suikeroplossing.

3°. *Zout*. Sterke pekkel: snijboonen, spersieboonen, andijvie. Zwakke pekkel gepaard met eene zwakke gisting: zuurkool. Gezouten vleesch, zoutevisch, haring enz. Bij het zouten van vleesch wordt een weinig salpeter toegevoegd.

4°. *Azijn*. Komkommers, augurken, uien, hoofdkaas.

5°. *Rook*. De stof, die hier de hoofdrol speelt is het creosoot. Rookvleesch, paling, bokking, enz.

32. Breng den inhoud van dit vers in eenvoudig proza over. Doe het zoo, dat het een geregeld verhaal wordt.

De twee broeders voor Bommel.

(In 1599.)

„Wie zijt gij, krijgsman zoo vol moed,
Met wien ik gistren streed;
Wiens arm mij reeds met d'eersten slag
Het voorhoofd duizlen deed?

„'t Was de aftochtroffel van de trom,
Die u mijn oog onttrok;
Maar 'k voel den zwaardslag nog op 't hoofd,
En hier in 't hart den wrok.

„Kom thans, vernieuwen wij 't gevecht,
En toon' we wie wij zijn.
De kans moet tusschen ons beslist:
Uw leven of het mijn!”

Dus sprak voor Bommels sterken wal
 De stoute Van der Zaan,
 Die onder Nassau's vaandels vocht,
 Een Spaanschen krijger aan.

De Spanjaard ziet verwonderd op,
 En „brave makker, neen,
 (Dus zegt hij) niet om ijdlen roem!
 Ik vecht uit plicht alleen.

„Aan 't kalfsveld deed ik eenmaal eed:
 'k Gehoorzaam, als dat spreekt,
 Hoe smartlijk me ieder bloeddrup valt,
 Die van mijn lemmer leekt:

„Maar 'k heb geen vijand in dit land,
 'k Behoor het toe als gij;
 En 't is in weerwil van mijn hart,
 Wien uwer ik bestrij.”

„Hoe? (sprak de Staatsche) Hollands bloed,
 Dat tegen Holland vecht!”
 „'k Werd, kind, bij Spanjaards grootgebracht;
 'k Ben aan hun kerk gehecht.”

„Is 't mogelijk! kind...? Aan Spanje's kust?”
 „Nog nauwlijks derdhalf jaar,
 En, Wees door beider Oudren dood,
 Hervond ik 't leven daar.”

„Uw Vader?” — „Was een stugge Fries,
 Een zeeman, nooit versaagd;
 Een schipbreuk wierp ons daar op 't strand.
 Doch waarom dus gevraagd?”

„Zijn naam?“ — „Wat zou diens Vaders naam?
 Die 't leven mij behield,
 Diens naam nam ik als kweekling aan,
 Door dankbaarheid bezield.“

„O wist gij... Neen, verheel mij niets,
 Ik verg dit, vreemdling, spreek!
 Mijn bloed ontroert bij 't geen gij zegt;
 Geheel mijn hart wordt week.“

„Ja, wist gij... Vreemdling, nogmaals, spreek.
 'k Weet zelf niet wat mij drijft;
 Maar, zeg mij, zeg me uws Vaders naam;
 Geheel mijn bloed verstijft.“ —

„Zijn naam“ — „o Meld hem!“ — „Van der Zaan.“
 „Gerechte Hemel! hoe!
 Mijn broeder! — Heb ik wel verstaan?
 Mijn God, waar kwam ik toe!“

Daar valt hij, zwijmende, als versteend,
 Den Spanjaard op het hart;
 Zijne armen klemmen om zijn borst:
 En deze staat verward.

Een snik, een zielzucht, geeft hem 't licht,
 De stem, den adem, weer.
 „Mijn Broeder (zegt hij), dank zij God!
 Wij zijn geen vijand meer.

„Uw Vader was de mijne mee;
 Eén Moeder zoogde ons bei.
 Ik ben uw ouder broeder Wif,
 Die in uw armen schrei.

„Gij zijt hun Egge, mij zoo waard,
 Wanneer ik hen verliet;
 U voerden ze op het meer van hier,
 En ach! zij keerden niet.

„God gaf me u heden dan terug!
 Hij, altijd wijs en goed,
 Hij heeft in dit gezegend uur
 Een broedermoord verhoed!

„Kom, volg mij, deel uws broeders erf!
 Wat staat gij dus bedeed?
 Wij beiden dienen éénen God,
 Die beider hart doorleest.”

De Spanjaard drukt hem aan de borst
 Met broederlijk gevoel:
 „Ach (zegt hij) zoo ik 't hopen kon! —
 Neen, acht mijn hart niet koel. —

„Maar 'k zwoer mijn kerk en koning trouw:
 Die breken... kan ik niet:
 En, broeder! — O, wat twijfeling! —
 Wat vreeselijk verschiet! —

„Mijn hand — met broederbloed bedrupt
 In weerwil van mijn hart? —
 Mijn hart — verzaker van zijn eed? —
 O duldelooze smart! —

„Neen; Hemel! dat vermag ik nooit.
 Waar ik mijne oogen sla,
 't Is vloek aan de eene en de andre zij,
 En 't wroegen volgt mij na.

„O, dat ik in dit oogenblik,
 Een broeder, lang gezocht,
 (Dus zegt hij met een diepen zucht),
 In de armen sterven mocht! —

„Ja, dat ik, in dees teedre stond,
 Van uwen arm bekneld,
 In 't smaken dezer reïne vreugd
 Nog schuldloos wierd geveld!”

„Mijn broeder (roept zijn broeder uit):
 Ja, gave ons beider God
 Te sneuven aan elkanders hart
 Door een en 't zelfde schot!”

Hij sprak. Het flikkert van den wal,
 En eer men 't buldren hoort,
 Heeft de eigen kogel uit een slang
 Hun beider borst doorboord.

W. BILDERDIJK.

I N H O U D.

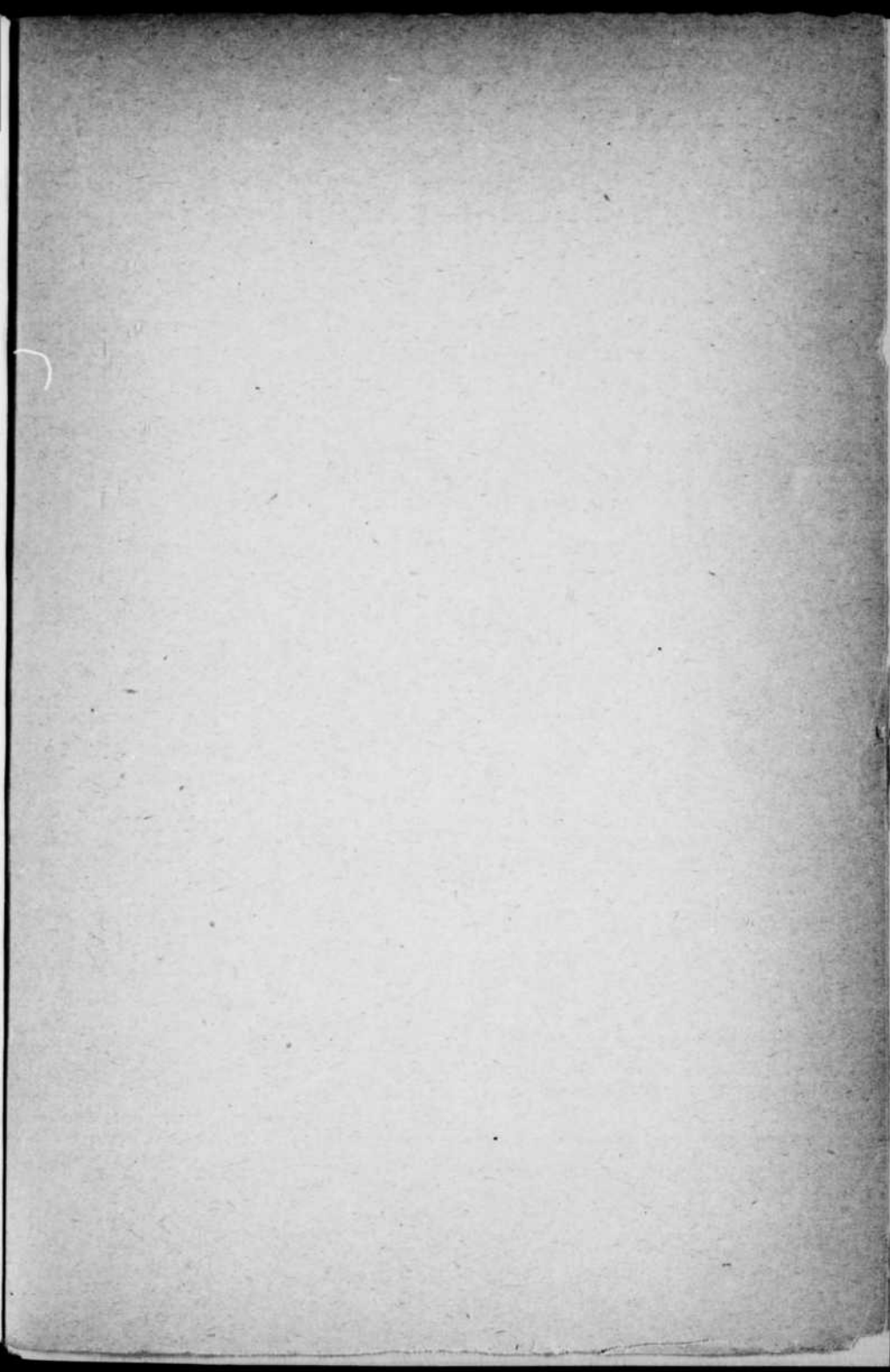

	Blz.
1. In het park.	7
2. Ademhaling.	8
3. Een bedrieger ontmaskerd.	9
4. Het huishoudboek	10
5. Geldgierigheid	11
6. Lawinen	14
7. Luchtversversching	15
8. Rivieren.	16
9. Woordenkeus	18
10. Een oogenblik te vroeg	20
11. Een brief.	23
12. Brood.	24
13. Johanna Sebus.	26
14. Petroleum	31
15. In de stad.	33
16. Rembrandt's voorspoedige reis.	34
17. Het oog.	39
18. Eene wolvenjacht in de 13 ^{de} eeuw	40
19. Woordenkeus	42
20. Peter de Groote te Dantzig.	44
21. Wasschen, baden en zwemmen.	49
22. De kokosboom.	50
23. Melk.	52
24. De koning en de boer.	54
25. De Rijkspostspaarbank.	56
26. Het geluksklokje.	57
27. Kleeding.	60
28. Een wijze koningszoon.	62
29. Woordenkeus	64
30. In de diergaarde.	66
31. Verduurzaming van levensmiddelen	69
32. De twee broeders voor Bommel.	70

Ab 195

3

Uitgaven van W. VERSLUYS te Amsterdam.

TAALCURSUS.

Methodisch gerangschikte oefeningen in het
zuiver schrijven der taal,

DOOR

J. H. GAARENSTROOM en J. W. VAN DALFSEN.

Hoofden van Scholen te Amsterdam.

Eerste stukje, <i>tweede druk</i>	f 0.20
Tweede stukje, <i>derde druk</i>	" 0.30
Derde stukje, <i>vierde druk</i>	" 0.35
Vierde stukje, <i>derde druk</i>	" 0.35

STELCURSUS.

Oefeningen in het mondeling en schriftelijk uit-
drukken der gedachte,

DOOR

J. H. GAARENSTROOM en J. W. VAN DALFSEN.

I. te gebruiken bij het 2e stuk van Taal cursus	2e dr.	f 0.30
II. " " " " 3e " " "	2e dr.	" 0.30
III. " " " " 4e " " "	2e dr.	" 0.40

